

SABIEDRISKĀS POLITIKAS CENTRS

OPEN
SOCIETY
INSTITUTE

Pētījums tapis ar
Atvērtās sabiedrības institūta
Think-Tank Fund atbalstu

Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai

2008.gada I starpziņojums (janvāris – maijs)

Autores:

Marija Golubeva (PROVIDUS)

Anda Rožukalne (RSU)

Iveta Kažoka (PROVIDUS)

Linda Curika (PROVIDUS)

Satura rādītājs

Satura rādītājs	2
Ievads	3
1. Mediju monitorings	4
1.1. Galvenie rezultāti un likumsakarības	7
1.2. Atsevišķu mediju analīze	17
2. Radio monitorings: LR1 un LR4	23
3. TV monitorings	26
3. Saeimas plenārsēžu debašu monitorings	27
3.1. Deleģitimējošo stratēģiju izmantošana attiecībā uz dažādām grupām	27
3.2. Leģitimējošās stratēģijas Saeimas plenārsēdēs	33
3.3. Deleģitimējošo/leģitimējošo stratēģiju izmantošanas salīdzinājums	36
4. Likumdošanas iniciatīvu monitorings	45
4.1. Metodoloģija	45
4.2. Monitoringa rezultāti	46
Secinājumi	53

Ievads

Monitoringa projekta **Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai** metodoloģija pamatojas atziņā, ka demokrātiska politika nav iespējama bez pēc iespējas plašākas sabiedrības iesaistīšanās politikas mērķu apspriešanā, ņemot vērā dažādu grupu, tai skaitā minoritāšu, intereses un veidojot optimālus apstākļus debatēm publiskajā telpā.

Demokrātiskās līdzdalības būtība nosaka nepieciešamību izvairīties no kādas grupas vai minoritātes izslēgšanas no publiskās telpas. Līdz ar to, viedokļu līderu un likumdevēju atbildība ir uzturēt sabiedrībā iekļaujošu attieksmi pret minoritāšu, dažādu sabiedrības grupu un nevalstisko organizāciju klātbūtni publiskajā telpā.

Pētījuma dizains veidots, ievērojot principu, ka jebkuram cilvēkam, jebkuras grupas pārstāvim ir vienlīdzīgas tiesības uz līdzdalību politikā, iespējām izteikt savu viedokli, pastāvēt uz savu problēmu risinājumu un tikt sadzirdētam publiskajā telpā. Šo principu papildina uzskats, ka cilvēka piederība pie kādas grupas, nevar būt pamats viņa tiesību ierobežojumam, kā arī atsevišķa grupas pārstāvja uzvedība nevar tikt pielīdzināta visai grupai un nevar tikt izmantota visas grupas raksturojumam, attieksmes veidošanai pret grupu kopumā ar mērķi noniecināt grupas tiesības un ignorēt tās problēmas.

Projekts iekļauj Latvijas drukāto mediju un sabiedriskā radio monitoringu, kā arī Saeimas plenārsēžu monitoringu un likumdošanas iniciatīvu monitoringu.

Mediju un saeimas plenārsēžu monitoringa mērķis ir ar teksta analīzes palīdzību identificēt gadījumus, kad tiek izmantotas izslēdzošās (deleģitimējošās) un iekļaujošās (leģitimējošās) stratēģijas attiecībā uz dažādām sabiedrības grupām. Izslēdzošo stratēģiju lietošanas gadījumā tiek iedarbināts tas, ko diskursa pētnieki sauc par 'pieejas kontroles' mehānismu, caur runas struktūrām veidojot varas attiecības un izslēdzot oponentus un 'nevēlamās' grupas.¹ Iekļaujošo stratēģiju gadījumā izteikumu autori izmanto citus valodas mehānismus, kas norāda uz grupas ieguldījumu sabiedrībā vai tās pakārtoto stāvokli, un centās leģitimēt grupas tiesības uz klātbūtni publiskajā telpā un politikā.

Likumdošanas iniciatīvu monitoringa gaitā tiek identificēti priekšlikumi, kas paplašina vai sašaurina pilsoniskās līdzdalības iespējas visai sabiedrībai kopumā vai atsevišķām iedzīvotāju grupām.

¹ T. A. Van Dijk. 'Principles of critical discourse analysis'. Discourse and Society, 4 (2).

1. Mediju monitorings

Monitoringa projekta „Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai” mediju monitoringa daļas mērķis ir izzināt, kā Latvijas medijos tiek runāts par dažādām sabiedrības grupām. Monitoringa gaitā, izvērtējot publikācijas pēc daudziem kritērijiem un kategorijām, tiek fiksētas tās mediju stratēģijas un pieejas, ar kuru palīdzību tiek sniegta informācija, viedokļi un ar mediju satura palīdzību veidota attieksme pret dažādām sabiedrības grupām. Tādējādi tiek noteiktas tās sabiedrības daļas, kas biežāk atspoguļotas neiecietīgi, negatīvi, izslēdzoši, bez pamatotiem argumentiem un vispārinātā veidā radot par tām kopumā nelabvēlīgu iespaidu. Vienlaikus analizēti sabiedrības grupas atspoguļojošo rakstu temati, avoti, valoda.

2008.gada monitoringu raksturo lielāks pētāmo mediju skaits. Tika papildināta monitoringa metodoloģija, izslēdzošo (deleģitimējošo) stratēģiju klasifikācijai pievienojot arī iekļaujošās (leģitimējošās) stratēģijas. Tas ļauj atspoguļot ne tikai gadījumus, kad mediji veido negatīvu un vispārinātu iespaidu par dažādām sabiedrības grupām, bet arī gadījumus, kad mediji leģitimē sabiedrības grupu tiesības un klātbūtni publiskajā telpā. 2008.gada monitoringam ir arī daudzveidīgāks pētāmo grupu spektrs. 2008.gada pētījumā palielinājies mediju skaits: tiek izvērtēti ne tikai laikraksti Diena, Neatkarīgā Rīta Avīze (NRA), Latvijas Avīze (LA), Rītdiena (no 2008.gada jūnija tās vietā tiek monitorēts laikraksts Vakara Ziņas), Čas, Vesti Sevodnja (VS), Telegraf, bet arī sabiedriskā radio diskusiju programmas – LR 1 „Krustpunktā” un LR 4 „Deņ za dnem”, TV raidījumi – „Valsts pirmās personas” un „Kas notiek Latvijā?”.

2008.gada monitoringā tika analizēti mediju materiāli, kas satur izteikumus par šādām sabiedrības grupām: jaunie imigranti, nepilsoņi, seksuālās minoritātes, jaunpilsoņi, krievvalodīgie/nelatvieši, konkrētas etniskās minoritātes, latvieši, NVO, vīrieši, sievietes, vecāka gadagājuma cilvēki/pensionāri, jaunieši, lauku teritoriju iedzīvotāji, denacionalizēto namu īrnieki, politiski represētie.

Tekstu analīzes veikšanai un dominējošo diskursu noteikšanai tika identificētas izslēdzošās un iekļaujošās stratēģijas:

Izslēdzošās stratēģijas:

- **Pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas, politikas.**

Piemērs: „Bet pilnīgi nevajadzīgas Latvijā ir arī tādas organizācijas kā Mozaīka. Tās vadītāja Linda Freimane tikai veicina demagoģiju savas savdabīgi seksuāli orientētās aizraušanās dēļ. Nu ko, maija beigās tiek plānots kārtējais seksuālo minoritāšu gājiens.

Uz šo šovu, kurā pārsvarā atkal savāksies tās pašas L. Freimanes saaicinātie ārvalstnieki iespējama kārtējā negatīvā reakcija. Un tur nav vainojama baznīca, kas panākusi, ka no valsts programmas Nacionālā programma iecietības veicināšanai 2009.–2013. gadā izslēgta viena sabiedrības grupa – homoseksuāli un biseksuāli orientēti cilvēki. Tiesa baznīcas pārstāvjiem ir cits arguments – pamatlikuma 116. pants, kurā teikts, ka "Personas tiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību". (Grupa – seksuālās minoritātes, avots – redakcija, Rītdiena, 08.04.2008.)

Pamato grupas tiesību ierobežošanu

Piemērs: „Mēs panācām, ka homoseksuālisms nav ticis likuma spēkā, palicis ārpus likumdošanas. Viņi centās panākt programmā homoseksuālisma propagandu, bet tas ir

pretrunā ar Satversmi, kurā visi ir vienādi likuma priekšā, un viņiem tas neizdevās, " viņš saka." (Grupa – seksuālās minoritātes, avots – baznīcas amatpersona Diena, 30.04.2008)

Piemērs: „Bažas drīzāk var izraisīt apstākļi, ka ne visi pilsoņu tiesību ieguvēji ir lojāli Latvijai, ne visi apzinīgi pilda pilsoņu pienākumus. Daži pat cenšas saglabāt okupācijas laika paliekas gan valodā, gan dzīvē. Tādēļ nesteigsimies izdāļāt pilsonību!

Šādu notikumu gaitu Latvijā vēlas tikai šauras krievu šovinistu aprindas. Tām nevēlas sekot ne tikai latvieši, bet arī vairākums mazākumtautību piederīgo. Latvijas darbiniekiem nevajadzētu strīdēties ar tādiem ienaidniekiem, kas negrib saprast zemi, kurā apmetušies uz dzīvi un ko pat necenšas iepazīt.” (Grupas – nepilsoņi, krievvalodīgie, LA, 16.05.2008).

- **Sūdzas par grupas redzamību, pārāk lielu aktivitāti.**

Piemērs: „100 lielākās ārvalstu būvkompanijas saņēma Delnas vēstuli ar apmēram tādu tekstu, ka Latvija ir šausmīgi korumpēta valsts, bet lai viņi neuztraucas – Delna būs sardzē, un nekāda korupcija nevarēs notikt. Līdz ar to jāsecina, ka 100 lielākajos pasaules būvuzņēmumos Latvijas piedāvājumi būvēt savu Gaismas pili ir ielidināti papīrkuŗvī, tajos pat īpaši neiedziļinoties. Bija vēl viena ārzemju firma, bet no tepat vistuvākajām ārzemēm – Igaunijas Merks. Lēnīgie igauņu puiši nebija sapratuši, ka te Latvijā pie lietas ķērusies caurspīdības un antikoruŗcijas etalons Delna, kura turklāt ir naudas grūtībās, un ka antikoruŗcijas latiņa tāpēc būs pacelta īpašos augstumos.” (Grupa – NVO, avots – redakcija, NRA, 19.04.2008.)

- **Noniecina grupas definētās problēmas.**

Piemērs: „Центру нашего государственного языка совместно с бдительным покупателем-патриотом удалось ликвидировать страшную угрозу национальной стоматологии - в одном из магазинов продавали электрощетки для чистки зубов без инструкции на латышском языке. Как же это можно: такой товар и без инструкции! А если покупатель забыл, где у него зубы?! Вставит прибор куда-нибудь не туда, включит - а он же электрический, так и до беды недалеко. Хорошо покупатель проявил осмотрительность, отказался покупать опасный товар и прямо так, с нечищенными зубами, побежал к языковым инспекторам за помощью и защитой.” (Grupa – latvieši, Čas, 19.02.2008.)

Piemērs: “Starp citu: kad nepilsoņi ne no šā ne no tā pieprasa balsstiesības pašvaldību vēlēšanās, valdība uzliek plati: ja dos, tie nestāsies pilsoņos, kuru valdībai trūkst.” (Grupa – nepilsoņi, LA, 15.04.2008)

Piemērs: „Гунарс Реснайс пришёл высказать претензию - государство становится богаче, а льготы сокращаются. А ещё репрессированные хотят получать пенсию досрочно.” (Grupa – politiski represētie, avots - žurnālists; VS, 23.04.)

- **Norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai**

Piemērs: „Neviens priekšlikums nevar būt par radikālu, ja tas nāk par labu valstij un tautai. Par valstij labvēlīgu priekšlikumu iebilst vai nu glēvi, bailīgi un savtīgi cilvēciņi, kuriem nevajadzētu nodarboties ar politiku, vai atklāti vai maskējušies nelabvēļi, kuri nereti darbojas kādas citas valsts interesēs.

Šobrīd Latvijā, pēc jaunākajiem datiem, atrodas apmēram 350 000 krievvalodīgie sveštautieši – nepilsoņi, kas ar laiku var iegūt pilsonību. Ja to iegūtu pēkšņi visi uzreiz, tad tikpat pēkšņi tiktu iznīcināta Latvijas neatkarība, un pēc kāda laika pārkrievošanas

rezultātā arī latviešu tauta. Pilsonības piešķiršanai seko nelabvēlīgi pret Latvijas neatkarību un latviešiem noskaņoto krievvalodīgo partiju elektorāta palielināšanās proporcionāli jauno pilsoņu skaita palielinājumam.” (Grupa – nepilsoņi, LA, 29.04.)

- **Norāda, ka grupa ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm realizē ārvalstu sponsoru intereses.**

Piemērs: „Jāatgādina, ka tobrīd Sorosa fonda finansētā Delna vēl nebija demonstrējusi savas ambīcijas "politiskās dienaskārtības diktēšanā", līdz ar to neviens droši vien nesaprata šā J. Kažociņa izteiciena tālejošo zemtekstu un uzskatīja to par parastu pieklājības frāzi jaunās paaudzes censoņiem.” (Grupa – NVO, NRA, 10.03.2008.)

- **Cita stratēģija (pašmarginalizācija).**

Piemērs: „Правые политики утверждают, что государство создает все возможности для сохранения культурной идентичности, но на деле молодых людей дискриминируют за стремление сохранить свой родной язык и культуру.” (Pašmarginalizācija; grupa – krievvalodīgie; Čas, 10.04.2008)

Iekļaujošās stratēģijas:

- **Norāda uz grupas ieguldījumu sabiedrībā, valstī.**

Piemērs: „Arī Latvijā gluži kā daudzās citās pasaules valstīs vērojama tendence, ka patērētāju vidū pieaug jaunu, pirktspējīgu sieviešu īpatsvars.” (Grupa – sievietes, Diena, 02.04.2008.)

- **Norāda, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem utt.**

Piemērs: „Ikviens cilvēks ir pelnījis cieņu. Ikvienam cilvēkam ir tiesības brīvi meklēt, atrast un strādāt darbu, ko viņš spēj darīt un kam viņš ir piemērots. Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz dzīvību, veselības aizsardzību, atalgojumu un atpūtu pēc darba, turklāt ne tikai valstī, kurā viņš vai viņa piedzimis, bet arī citā zemē, kurā indivīds var strādāt legālu darbu.” (Grupa – jaunie imigranti, Diena, 25.04.2008.)

- **Norāda uz varas attiecībām, grupas pakārtoto stāvokli kā uz problēmu.**

Piemērs: „Латвия старается помочь этим людям получить гражданство. Но проблема в том, что многие из них не хотят учить язык”, — убеждал депутатов Лехрис. Посол Латвии при европейских институтах Нормунд Попенс делал акцент на то, что предоставление права голоса окончательно остановит процесс натурализации: у неграждан не останется стимула, а стране нужны полноценные граждане... Самым эмоциональным стало выступление британского политика Майкла Кэзимена. "Если 400 тысяч человек не имеют права голоса — это не может называться демократией!" — заявил евродепутат. Защитники неграждан вспомнили о примере Эстонии, где, как известно, неграждане имеют право голоса на муниципальных выборах. Говорили и о том, что международные организации уже не раз посылали Латвии назидательные рекомендации, но местные власти их упорно игнорируют.” (Grupa – nepilsoņi, Telegraf, 04.04.2008.)

1.1. Galvenie rezultāti un likumsakarības

Tāpat kā iepriekšējā pētījuma laikā (2007.gada marts – decembris), arī 2008.gada pirmajos mēnešos publikāciju tematiku ietekmēja tādi ikgadēji notikumi kā 16.marta leģionāru atceres diena un Rīgas praidis. Tie aktivizēja diskusijas par vēsturi, attiecībām starp latviešiem un citām nācijām, kā arī veicināja uzskatu sadursmi par seksuālo minoritāšu tiesībām. Tomēr šīgada preses un radio dienas kartībā liela nozīme bija arī viedokļiem par latviešu valodas situāciju, attiecībām starp dažādām etniskām grupām, integrācijas procesiem Latvijā un multikulturālisma koncepciju.

Minētie un citi notikumi, kā arī katra medija politika 2008.gada pētījuma laikā likusi fiksēt kopumā (salīdzinot ar 2007.gada pētījuma attiecīgo posmu) vairāk materiālu, kuros izteikta attieksme pret kādu sabiedrības grupu. Daudz plašāka diskusija bijusi par latviešu un citu etnisko grupu, kas ir Latvijas iedzīvotāji, attiecībām, nepilsoņu statusu valstī un jaunajiem imigrantiem, bet retāk radikāli viedokļi izteikti par seksuālajām minoritātēm un atsevišķām nevalstiskajām organizācijām.

Visvairāk publikācijās izslēdzoši atspoguļoti krievvalodīgie/nelatvieši, seksuālās minoritātes. Savukārt iekļaujoši izteikumi visbiežāk attiecināti uz arī krievvalodīgajiem, kā arī uz nepilsoņiem un vecāka gadagājuma cilvēkiem.

No tām stratēģijām, kas tekstos izmantotas, lai izslēgtu kādu sabiedrības grupu visbiežāk fiksēti apgalvojumi, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai un grupas tiesību ierobežošanas attaisnojumi. Trīs mediju saturā – laikrakstā Diena, LR 4 un laikrakstā Telegraf – dominē iekļaujošās stratēģijas, kurās norādīts uz grupas ieguldījumu, tās tiesībām uz pieeju resursiem un norādīts, ka nav pieļaujams grupas pakārtotais stāvoklis sabiedrībā. Tomēr pārējos medijos, runājot par dažādām sabiedrības grupām, konsekventi tiek izteikta izslēdzoša attieksme, kas veicina neiecietību pret jebkuru indivīdu, kam ir saistība ar konkrēto grupu.

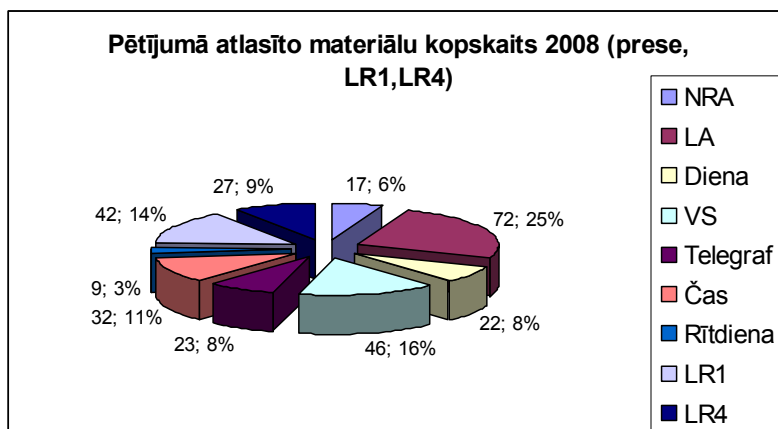
Dažādām sabiedrības grupām veltīto publikāciju tematos dominē diskusija par valsts politiku attiecībā pret grupām, plaši apspriestas arī grupu aktivitātes. Analizējot izslēdzošo vai iekļaujošo rakstu avotus, konstatēts, ka vislielāko skaitu viedokļu, tāpat kā 2007.gadā, izteikušas redakcijas vai žurnālisti. Nozīmīga loma viedokļu veidošanā ir arī politiķiem, amatpersonām un iedzīvotājiem. **Var teikt, ka tieši redakciju nostāja dominē kopējās sabiedrības attieksmes veidošanā, it īpaši tāpēc, ka gandrīz katrā preses izdevumā ir dažas grupas, kuras konsekventi tiek attēlotas kā kopumā nelabvēlīgas, tādas, kuru tiesības ir jāierobežo un kuru aktivitātes ir nevēlamas.** Tā, piemēram, Čas un Vesti Sevodnja šāda grupa ir latvieši, leģionāri vai politiski represētie, LA - krievvalodīgie vai nepilsoņi, Rītdienā – seksuālās minoritātes, NRA – “sargsuņa” tipa nevalstiskās organizācijas. Vislielākais kādu grupu izslēdzošu izteikumu skaits ir fiksēts LA un VS saturā, taču redakciju tekstos izteiktais kādas grupas noliegums biežāk pausts VS, Rītdienas, LA, Čas un NRA publikācijās.

Zīmīgi, ka **absolūti lielākajā daļā dažādām sabiedrības grupām veltīto publikāciju kā avots nepiedalās konkrētās grupas pārstāvis, tādējādi dominē vienpusīgi izteikumi, nepamatoti pieņēmumi un aizspriedumaina attieksme, kas netiek pamatota ar otras puses nostāju un jauniem argumentiem.** Tas rada iespaidu par objektivitātes un viedokļu daudzveidības problēmām preses publikācijās, ar nevēlēšanos dzirdēt pretējas domas par jau noformulētiem priekšstatiem. Savukārt iedzīvotāju izteikumus, kas publicēti medijos, nereti tiek atlasīti redakcijas nostājai pateicīgi viedokļi, proti, auditorijas pārstāvji (lielākoties presē) atkārtoti jau redakciju materiālos biežāk izteikto attieksmi, tādējādi kultivējot noteiktu pārlicību. Visbiežākais kādas grupas izslēgšanas veids medijos ir atsevišķas uzvedības un

rīcības, kā arī nodomu attiecināšana uz visu grupu, uzsverot, ka izslēgšanai paredzētā grupa kopumā raksturojama negatīvi.

Publikāciju skaits

2008.gada pētījuma I.posmā analizēti 221 raksti presē un radio materiāli. Noteiktas sabiedrības grupas izslēdzošās vai atbalstošās stratēģijas saturošās publikācijas visvairāk atlasītas LA – 72 rakstos, Vesti Sevodnja – 46 rakstos, LR 1 raidījumos – 42 gadījumi un Čas – 32 gadījumi.

Grafiks 1 Pētījumā atlasīto materiālu kopskaits

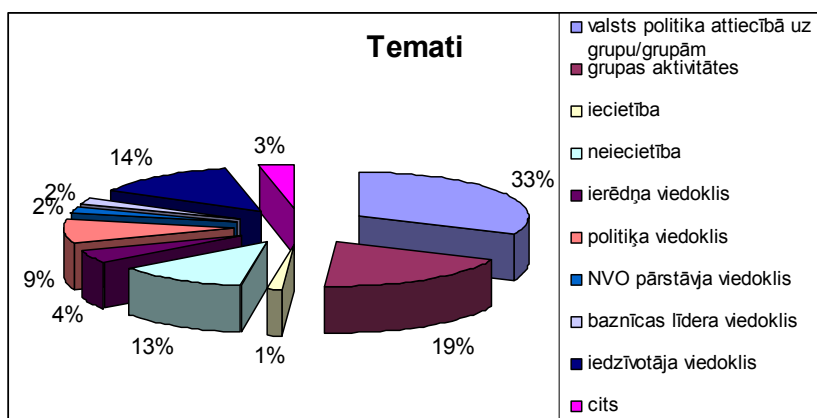
Publikācijās pieminētās sabiedrības grupas

2008.gada I. posmā pētījumā atlasītajās publikācijās visbiežāk pieminētā sabiedrības grupa ir krievvalodīgie Latvijas iedzīvotāji – 27%, seksuālo minoritāšu pārstāvji – 10%, nepilsoņi – 9% un nevalstisko organizāciju pārstāvji – 8%, konkrētas etniskās minoritāte – 7%, jaunie imigranti – 6%. Salīdzinoši liela daļa fiksēto gadījumu attiecas uz kategoriju „cita grupa” – tajā lielākoties iekļautas publikācijas ar izteikumiem par latviešiem, ieslodzītajiem, maznodrošinātām personām un citiem.

Salīdzinot divu gadu datus atbilstoši tām grupām, kas sakrīt abos pētījumos, var teikt, ka 2007.gadā daudz vairāk izslēdzošu publikāciju attiecās uz seksuālajām minoritātēm, taču šogad plašāka ir diskusija par krievvalodīgajiem iedzīvotājiem, jaunajiem imigrantiem, biežāk tiek pieminētas konkrētas etniskās minoritātes.

Publikāciju temati

Pētījumam atlasītajos materiālos, diskutējot par dažādām sabiedrības grupām, visbiežāk presē un radio apspriesta valsts politika attiecībā uz tām - 33% gadījumu -un diskutēts par grupas aktivitātēm – 19%. Nozīmīga publikāciju tēma bijusi iedzīvotāju viedokļi – 14%, kas visvairāk izteikti radio raidījumos, kā arī Dienas un LA lasītāju atsauksmēs par publikācijām. 13% publikāciju tēma bijusi neiecietība, 9% gadījumu tēma bija politiķu izteikumi par sabiedrības grupām.

Grafiks 2 Publikāciju temati

Materiālu avoti

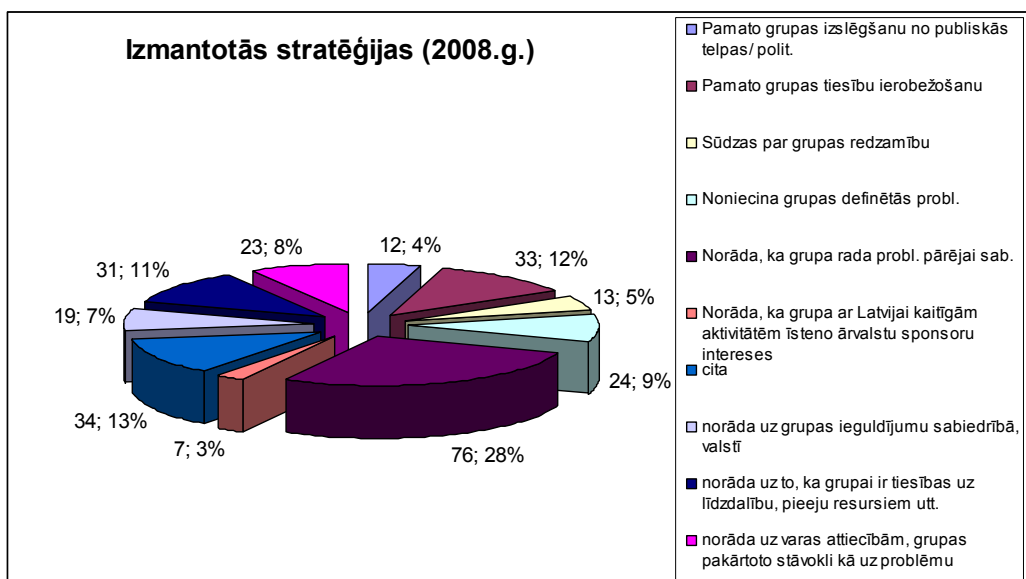
Meklējot atbildi uz jautājumu, kas visbiežāk iekļaujoši vai izslēdzoši izsakās par konkrētām sabiedrības grupām, fiksēts, ka lielākajā daļā viedokļu autori ir žurnālisti vai redakcija – 32%, iedzīvotāji – 21%, politiķi – 15%, amatpersonas – 10%, eksperti – 7%.

Lielākajā daļā viedokļu kā avots ir žurnālisti vai redakcija, bet nedaudz pieaudzis amatpersonu, iedzīvotāju un ekspertu izteikto viedokļu skaits. **Līdz ar to var izdarīt secinājumu, ka nozīmīgākā loma auditorijas attieksmes veidošanā ir laikrakstu darbiniekiem, lielākoties komentētājiem, jo žurnālistu vai redakcijas attieksme visvairāk fiksēta redakciju komentāru slejās vai lappusēs, kā arī materiālos (krievu presē), kur ziņu fakti tiek apvienoti ar žurnālista vai redakcijas pozīcijas demonstrāciju.**

Izmantotās stratēģijas

Analizējot publikācijās izmantotās stratēģijas iezīmējas sekojošas likumsakarības: **visbiežāk tiek lietota izslēdzošā stratēģija, kas norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai** – 28% gadījumu, kā arī raksturīga pašmarginalizācija jeb centieni atspoguļot sabiedrības grupu, kas veido konkrēta medija mērķauditoriju (parasti krievvalodīgos vai latviešus) kā beztiesisku, cietušu, vāju. 12% gadījumu fiksēta stratēģija, kas pamato grupas tiesību ierobežošanu. No iekļaujošajām visnozīmīgākā ir stratēģija, kas norāda, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem - 11%, gadījumu, 8% publikāciju fiksēta stratēģija, kas norāda uz varas attiecībām, grupas pakārtoto stāvokli kā uz problēmu, 7% - stratēģija, kas norāda uz grupas ieguldījumu sabiedrībā, valstī.

Salīdzinot izslēdzošo un iekļaujošo stratēģiju īpatsvaru, jākonstatē, ka mediju saturā dominē izslēdzošās stratēģijas – 74%, bet iekļaujošās veido tikai 26% no kopskaita. Tātad, Latvijas drukātie mediji kopumā trīs reizes biežāk pauž nosodošu vai izslēdzošu attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām, nekā iekļaujošu jeb leģitimējošu attieksmi.

Grafiks 3 Izmantoto stratēģiju pārskats

Mediju izmantotās stratēģijas

Sīkāk izpētot deleģitējošo stratēģiju izmantojumu pa medijiem, redzams, ka tieši Latvijas avīzes (LA) publikācijās visbiežāk norādīts, ka grupa (nepilsoņi, nelatvieši) rada problēmas pārējai sabiedrībai – 20 gadījumi, pamatots grupu tiesību ierobežojums – 15 gadījumi, noniecinātas grupas definētās problēmas un veicināta laikraksta mērķa grupas pašmarginalizācija. Lūk, LA saturu raksturojoši piemēri.

Piemērs: stratēģija - norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai.

„Neviens priekšlikums nevar būt par radikālu, ja tas nāk par labu valstij un tautai. Par valstij labvēlīgu priekšlikumu iebilst vai nu glēvi, bailīgi un savtīgi cilvēciņi, kuriem nevajadzētu nodarboties ar politiku, vai atklāti vai maskējušies nelabvēļi, kuri nereti darbojas kādas citas valsts interesēs.

Šobrīd Latvijā, pēc jaunākajiem datiem, atrodas apmēram 350 000 krievvalodīgie sveštautieši – nepilsoņi, kas ar laiku var iegūt pilsonību. Ja to iegūtu pēkšņi visi uzreiz, tad tikpat pēkšņi tiktu iznīcināta Latvijas neatkarība, un pēc kāda laika pārkrievošanas rezultātā arī latviešu tauta.

Pilsonības piešķiršanai seko nelabvēlīgi pret Latvijas neatkarību un latviešiem noskaņoto krievvalodīgo partiju elektorāta palielināšanās proporcionāli jauno pilsoņu skaita palielinājumam.”

Piemērs: stratēģijas - pamato grupas tiesību ierobežojumu, asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu:

„Bažas drīzāk var izraisīt apstākļi, ka ne visi pilsoņu tiesību ieguvēji ir lojāli Latvijai, ne visi apzinīgi pilda pilsoņu pienākumus. Daži pat cenšas saglabāt

okupācijas laika paliekas gan valodā, gan dzīvē. Tādēļ nesteigsimies izdāļāt pilsonību!

Šādu notikumu gaitu Latvijā vēlas tikai šauras krievu šovinistu aprindas. Tām nevēlas sekot ne tikai latvieši, bet arī vairākums mazākumtautību piederīgo. Latvijas darbiniekiem nevajadzētu strīdēties ar tādiem ienaidniekiem, kas negrib saprast zemi, kurā apmetušies uz dzīvi un ko pat necenšas iepazīt. Tos, kas okupācijas laiku Latvijas vēsturē dēvē par "padomju periodu" muļķības dēļ, labāk ignorēt. Lai viņi apjēdz, ka Latvijā tikai valsts valodā paustais ir droša patiesība un, lai to zinātu, jāprot valsts valoda.

Ir ļoti svarīgi, ka visi Latvijas valsts darbinieki stingri ievēro likumu par valsts valodu un rūpējas, lai Latvijas pilsoņu vidū būtu maz pagrimušu indivīdu, kas gatavi gūt labumu no tautas posta."

Piemērs: stratēģija – noniecina grupas definētās problēmas

Eiropas Parlamenta Lūgumrakstu komiteja, kura izskatīja sūdzību par nepilsoņu "diskrimināciju" Latvijā, nolēma šo jautājumu atstāt atklātu.

Latvijas deputāts Eiropas Parlamentā Guntars Krasts uzsver, ka šim komitejas lēmumam nav tālejošu seku, jo "pilsonības jautājumi nav ne Eiroparlamenta, ne visas ES kompetence. Tie ir lēmumi, kas jāpieņem nacionālai valstij".

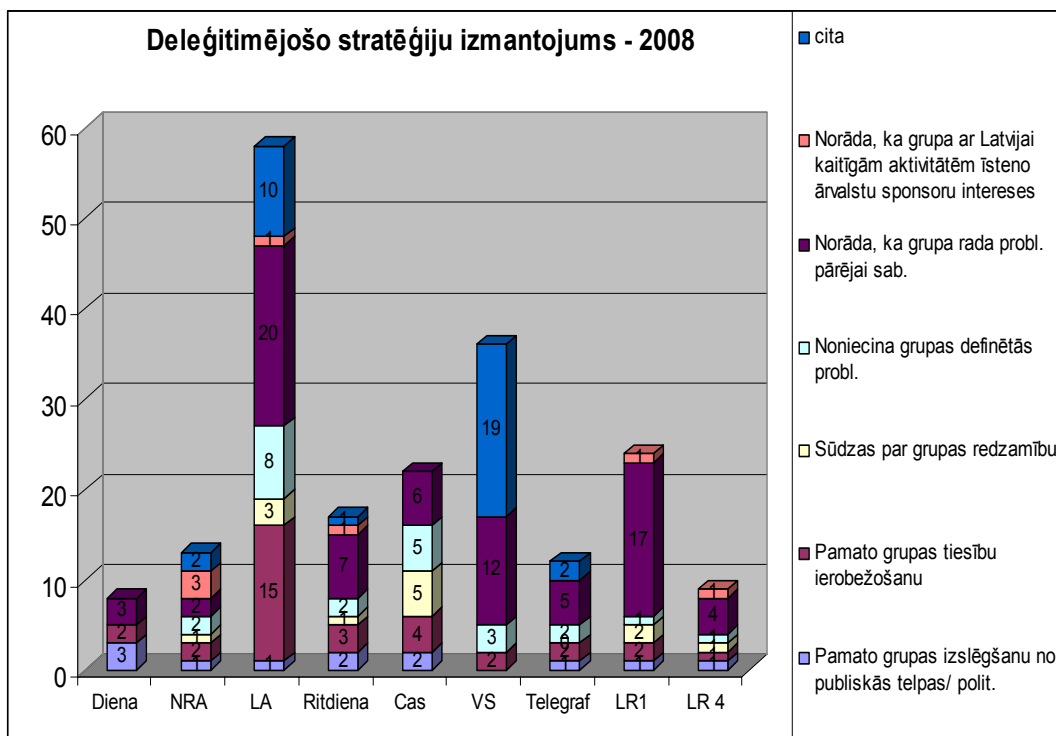
Lūgumrakstu komiteja Latvijas nepilsoņu jautājumam bija pievērsusies jau trešo reizi, tomēr, tāpat kā līdz šim, noteiktu lēmumu izvairījusies pieņemt. Pēc ilgām diskusijām izlemts, ka jautājums par nepilsoņu tiesībām Latvijā jāatstāj atklāts.

Komitejai bija iesniegti it kā 16 000 Latvijas iedzīvotāju paraksti, prasot nepilsoņiem tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās. Latvijas pārstāvis Eiropas Parlamentā Rihards Pīks (Tautas partija) to novērtēja kā "kārtējo Ždanokas aktivitāti". Piebilda, ka uz Lūgumrakstu komitejas sēdi Tatjana Ždanoka ("PCTVL") bija uzaicinājusi Latvijas "cilvēktiesību" komitejas dalībniekus, kuri, demonstrējot apsējus ar uzrakstu "Alien" (svešinieks; citplanētiets – angļu val.), centās rādīt, cik "atstumti" viņi jūtosies Latvijā. EP Nāciju Eiropas grupas preses administratore A. Dulevska stāstīja, ka T. Ždanokas ielūgto viesu vidū bijis arī kāds Baltijas Starptautiskās akadēmijas pasniedzējs Konstantīns Matvejevs, kurš sūrojis, ka Latvijas pilsonību varot iegūt tikai naturalizācijas kārtībā. Viņam, dzimušam Latvijā, tas esot nepieņemami un "aizvainojoši".

LA publikācijās ir arī bieži sastopama pašmarginalizācija, jeb savas mērķauditorijas (latviešu) bezspēka un apspiestības pārspīlēta uzsvēršana.

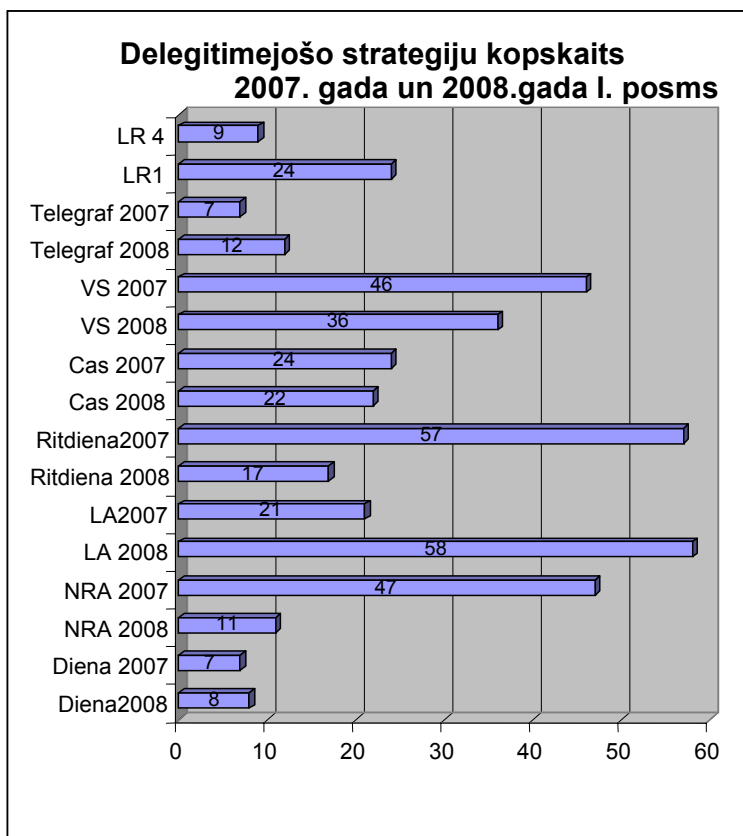
Līdzīga situācija raksturo VS, kuras publikācijās 19 gadījumos izmantota laikraksta mērķa grupas pašmarginalizācija veicinošā stratēģija. 12 gadījumos ir norādīts, ka kāda grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai. Arī LR 1 sarunu raidījumā, kurā pārsvarā fiksēti klausītāju viedokļi, visai bieži norādīts, ka dažādās grupas rada problēmas pārējai sabiedrībai – 17 gadījumi. Salīdzinot izslēdzošo stratēģiju lietojumu 2007.gadā un 2008.gadā, var konstatēt, ka

VS pieaudzis pašmarginalizācijas gadījumu skats. Daudz retāk nekā 2007.gadā savos tekstos izslēdzošās stratēģijas izmantoja laikraksti Rītdiena un NRA.

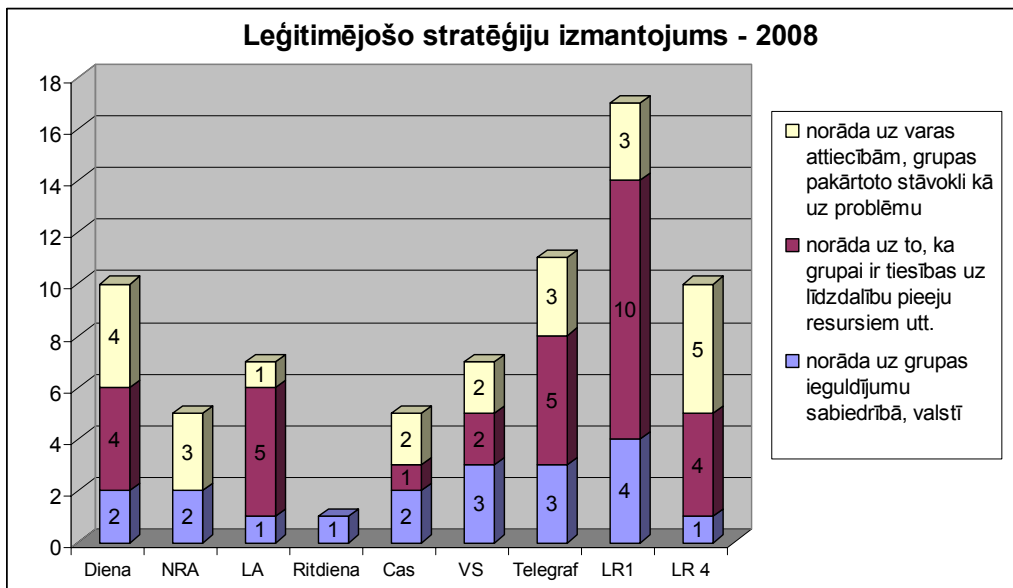
Grafiks 4 Deleģitimējošo stratēģiju izmantojums 2008.gadā

Salīdzinot deleģitimējošo stratēģiju izmantojumu ar 2007.gada pirmo posmu, var teikt, ka 2008.gadā publikācijās tas strauji pieaudzis LA, bet ievērojami samazinājies laikrakstos Rītdiena, NRA, VS, un būtībā nemainīgs palicis Dienā, Čas, Telegraf.

Grafiks 5 Delegitimējošo stratēģiju kopskaits 2007.gada un 2008.gada I. posmā

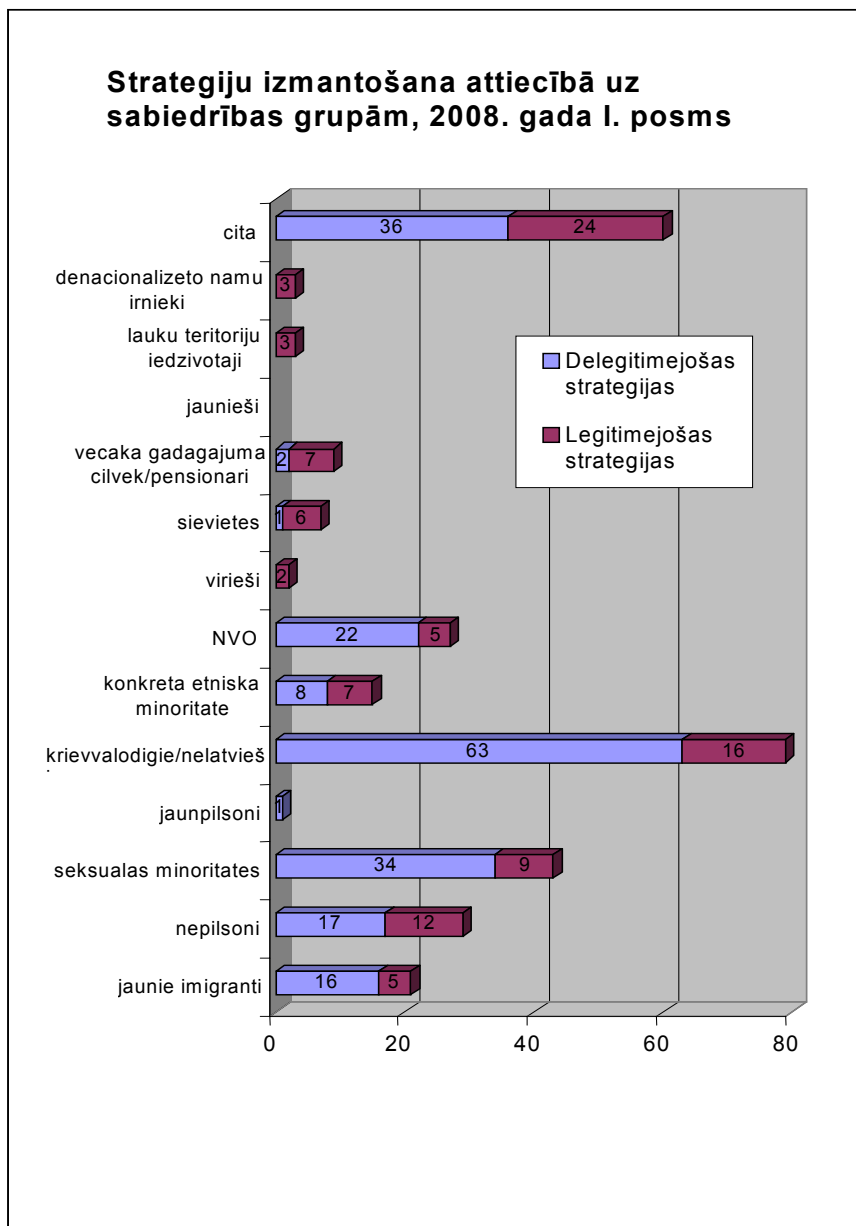
Iekļaujošās stratēģijas šīgada materiālos visbiežāk izskanējušas LR raidījumā „Krustpunktā” – 17 gadījumi, laikrakstā Telegraf – 11 gadījumi, laikrakstā Diena – 10 gadījumi un LR 4 – 10 gadījumi. No pētījumā izvēlētajām stratēģijām visvairāk – 31 reizi - izmantota stratēģija, kas norāda, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem.

Grafiks 6 Leģitimējošo stratēģiju izmantojums 2008.gadā

Sabiedrības grupas: delegitimējošo un leģitimējošo stratēģiju izmantojums

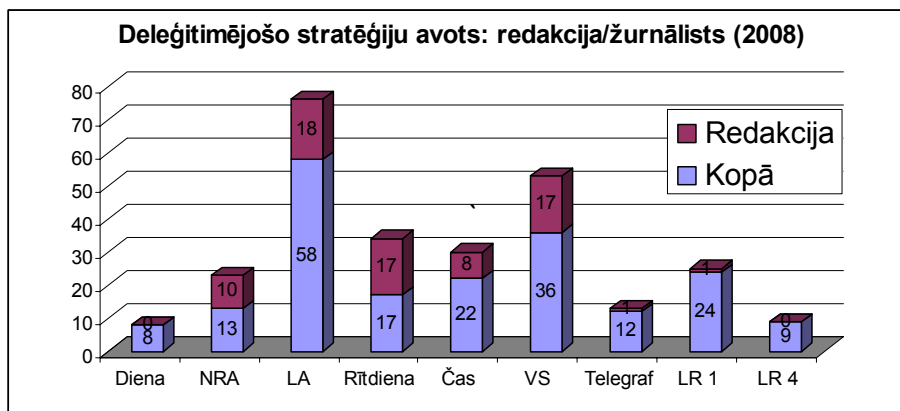
Izvērtējot, kādas pētījumam izvēlētajās sabiedrības grupas tiek atspoguļotas izslēdzoši vai iekļaujoši, var konstatēt, ka visbiežāk tiek izslēgti krievvalodīgie/nelatvieši – 63 gadījumi (32% no visiem izslēdzošo stratēģiju gadījumiem), seksuālās minoritātes – 34 gadījumi (17%), NVO – 22 gadījumi (11%), nepilsoņi – 17 gadījumi, jaunie imigranti – 16 gadījumi, konkrēta etniskā minoritāte (parasti – ebreji vai romi) – 8 gadījumi, kā arī citas grupas (parasti latvieši, bijušie leģionāri, ieslodzītie, maznodrošinātie iedzīvotāji) – kopā 36 gadījumi. Iekļaujoši vairāk atspoguļoti krievvalodīgie – 16 reizes, nepilsoņi – 12 reizes, seksuālās minoritātes – 9 reizes, kā arī citas grupas – kopā 24 reizes. Tikai leģitimējošās stratēģijas tika izmantotas, runājot par denacionalizēto namu īrniekiem un lauku iedzīvotājiem.

Grafiks 7 Stratēģiju izmantošana attiecībā uz sabiedrības grupām, 2008. gada posms

Ņemot vērā faktu, ka lielākā daļa delegitimējošo stratēģiju fiksēta redakciju un žurnālistu izteikumos, būtiski noskaidrot, kāds ir šo viedokļu īpatsvars salīdzinot ar citiem avotiem. **Pret**

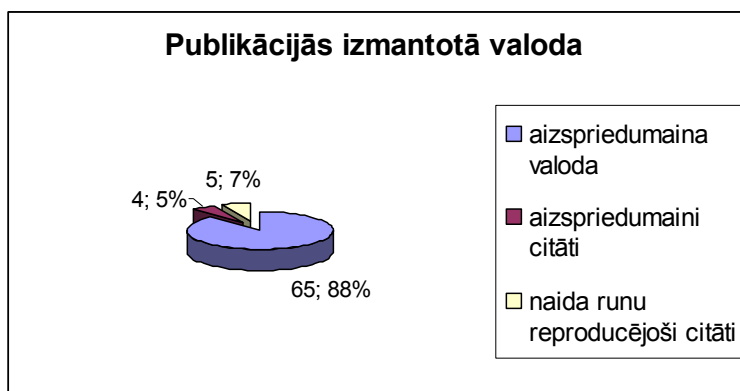
minoritātēm un citām sabiedrības grupām vērstie izslēdzošie izteikumi žurnālistu viedokļus atspoguļojušos materiālos nav atrasti Dienā, Telegraf, LR 4 un LR 1. Savukārt Rītdienā 2008.gada I.posmā visi izslēdzošie izteikumi pieder redakcijas darbiniekiem, bet NRA gandrīz visi – 10 no 13 gadījumiem – ir redakcijas izteikumi. Proporcioniāli nozīmīgs atsevišķas sabiedrības grupas izslēdzošu izteikumu skaits fiksēts starp redakcijas un žurnālistu viedokļus atspoguļojošiem materiāliem avīzē VS – 17 no 36 rakstiem, LA rakstos – 18 gadījumi no 58 publikācijām, laikrakstā Čas – 8 no 22 rakstiem.

Grafiks 8 Deleģitimējošo stratēģiju avoti, 2008.gada posms

Publikācijās izmantotā valoda

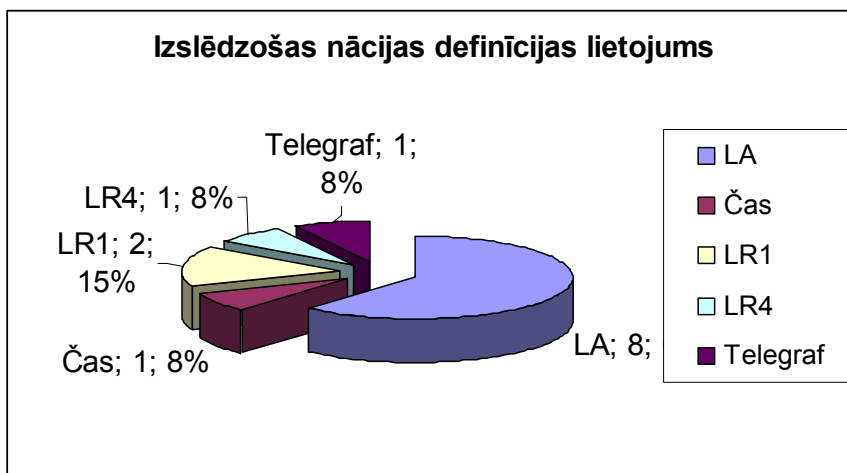
Analizējot valodas izmantojumu, publikācijās konstatēti kopumā 65 aizspriedumainas valodas lietojuma gadījumi, 5 naida runu reproducējoši citāti un 4 aizspriedumaini citāti.

Grafiks 9 Publikācijās izmantotā valoda

Izslēdzoša nācijas definīcija

2008.gada pētījumā tika fiksēti arī vairāki gadījumi, kad publikācijās izteikta izslēdzoša nācijas definīcija – proti, rakstītājs vai runātājs, ar vienas vai dažu pazīmju palīdzību sašaurina jēdzienus, kas ir attiecināmi uz visu Latvijas tautu, tādējādi vienpusīgi raksturojot jēdzienu “Latvijas tauta”, dažreiz sašaurinot to līdz etniskajiem latviešiem vai arī līdz tai pilsoņu daļai, kas atbilst paša runātāja izvirzītajiem kritērijiem, un pretstatot to citām grupām.

Grafiks 10 Izslēdzošas nācības definīcijas pielietojums

Kopā 2008.gada pirmajos mēnešos fiksēti 13 izslēdzošas nācības definīcijas gadījumi, tai skaitā visvairāk LA – 8 reizes.

Izslēdzošā nācības definīcija ir sastopama, piemēram, šajā LA citātā:

„Tomēr svinēsim Latvijas valsts svētkus, jo tā ir latviešu tautas valsts, tā ir valsts, kas izcīnīta ar latvju Lāčplēšu dzīvībām un asinīm, tā ir valsts, kas aizstāvēta latviešu leģiona cīņu ceļos, tā ir valsts ko sargāja nacionālie partizāni. Bet tā nav valsts, kurai mūžīgi jāpaliek nozagtai un izlaupītai. Nav cīņa pabeigta, laiks mosties, Latvija!”
(Politīki nav savas valsts patrioti, Lasītāju balsis, LA, 14.04.2008)

Kampaņa pret “multikulturālismu” Latvijas avīzē

Viena no kampaņām, kas notika medijos 2008.gada sākumā sakarā ar jauna politikas dokumenta – Sabiedrības integrācijas pamatnostādņu – izstrādi, ir laikraksta *Latvijas avīze* kampaņa pret multikulturālisma principu integrācijas politikā. Pašā kampaņas sākumā laikraksts ieņēma stingri negatīvu pozīciju attiecībā uz multikulturālisma principu kā tādu, nepiedāvājot lasītājiem skaidru izklāstu par to, kā izpaužas multikulturālisma politika citās valstīs un ar kādiem mērķiem tā tiek īstenota. Tā vietā laikraksts no paša sākuma centās lasītājiem veidot negatīvas asociācijas, blakus vārdam „multikulturālisms” liekot vārdu savienojumu „divkopienu valsts”, kaut gan starp abām koncepcijām nav cieša loģiska sakara:

„...vēlme ievilkt Latvijā „vēl vairāk multikulturālisma” nozīmē vāji slēptu projektu Latviju no nacionālas pārveidot par kaut ko līdzīgu divkopienu valstij. Latviju par divkopienu valsti aicinājusi pārveidot arī pretvalstiskā Krievu kopiena (OKROL), gan citi krievu organizāciju aktīvisti, tāpat – krievu valodai piešķirt oficiālas valodas statusu, noteikt „proporcionālu” minoritāšu piedalīšanos valsts varā un pārvaldē, ļaut pašvaldības vēlēties nepilsoņiem un tamlīdzīgi.” („Latvijā projektē Bābeles torni”, Ināra Mūrniece, LA, 19.02.2008.)

Kā var redzēt no šī citāta, raksta autore saliek politiski pretrunīgas prasības pēc otrās oficiālas valodas un ieteikumus veicināt minoritāšu proporcionālo pārstāvniecību valsts pārvaldē vienā, emocionāli negatīvi nokrāsotā „divkopienu valsts” kategorijā. Līdz ar to dažādības integrācijas pieeja, kas atbalsta minoritāšu proporcionālu pārstāvniecību valsts pārvaldē tiek nolikta ārpus leģitīma diskursa rāmjiem. Līdzīgs paņēmieni (multikulturālisma jēdziena

diskreditācija ar negatīvo asociāciju palīdzību) tiek izmantots arī vairākās citas LA publikācijās.²

Šajās publikācijās tiek atkārtota doma, ka multikulturālisma politikai būtu daudz kopīga ar padomju okupācijas politiku, tāda veidā reducējot multikulturālisma būtību līdz klišejām un stereotīpiem un veidojot apdraudētības diskursu. Visā kampaņveidīgajā publikāciju sērijā pietrūkst analītisku rakstu. Vienīgais raksts, kas pretendē uz akadēmisku darbu analīzi, kur izklāstīta multikulturālisma būtība, manipulē ar citēto autoru idejām, atspoguļojot tikai tās domas, kas iekļaujas laikraksta veidotajā apdraudētās nācijas valsts diskursā. Starp citētiem Latvijas akadēmisko aprindu pārstāvjiem ir tikai tie, kas noliedz multikulturālisma politikas principus no etātisma pozīcijām, kā, piemēram, šajā citātā:

„Par multikulturālu visbiežāk sauc harmoniskas, tolerantas sabiedrības modeli, kurā tiek atzītas un valsts līmenī aizsargātas gan indivīdu, gan grupu tiesības uz atšķirīgu identitāti un tās respektēšanu. Pret to nekas nebūtu iebilstams, ja šo tiesību īstenošana nenotiek uz valsts kopīgās identitātes rēķina,” turpina I. Druvieta. Valstīs, kas izveidojušās noteikta etnosa pašnoteikšanās tiesību īstenošanas ceļā – tātad arī Latvijā –, sabiedrības integrācijas pamats ir šīs tautas valoda un kultūra.” (Ināra Mūrniece, LA, 19.02.2008.)

Citāts rada lasītājiem maldīgus priekšstatus par it kā neapstrīdamiem principiem, kas nemaz tādi nav – piemēram, tēze, ka valstu izveidošanās notiek etnosa pašnoteikšanās ceļā ir vairākkārt apstrīdēta politikas zinātnē.

Visā publikāciju sērijā par multikulturālismu ir tikai viena publikācija, kurā intervētā teiktais atspoguļo redakcijas nostāju pretējo viedokli – intervija ar integrācijas ministru Oskaru Kastēnu. Salīdzinot ar vismaz trim intervijām, kurās intervējamais pauž nosodījumu multikulturālismam (intervijas ar kultūras ministri Helēnu Demakovu, TP dibinātāju Andri Šķēli un deputātu Kārli Šadurski),niecīgā drukas platība, kas ir veltīta pretējam viedoklim, nedod pietiekoši daudz informācijas, lai lasītāji varētu paši izdarīt savus secinājumus par jautājuma būtību un izveidot savu nostāju, kas būtu neatkarīga no laikraksta nostājas.

LA kampaņa pret multikulturālismu nodara netiešu kaitējumu arī mazākumtautībām kā sabiedrības grupai, jo visās LA publikācijās, kas ir veltītās multikulturālisma kritikai, mazākumtautību organizācijas tiek pieminētas vienīgi negatīvajā kontekstā (jau citētais Ināras Mūrnieces raksts), savukārt, vienīgā reize, kad cittautieši tiek pieminēti pozitīvi, ir H. Demakovas intervijā, kad ministre runa par Sergeju Eizenšteinu un Jesaju Berlīnu.

Salīdzinājumam, laikraksts Diena, izvērsti citējot H. Demakovas interviju, blakus publicē O. Kastēna viedokli un neatkarīga eksperta (N. Muižnieka) viedokli, kas atšķiras no ministres paustās pozīcijas un ļauj lasītājam pašam izdarīt izvēli par labu vienai no pozīcijām. Šāda pieeja, redakcijai neuzspiežot lasītājiem vienīgo pareizo viedokli uz politisko piedāvājumu vairāk atbilst mūsdienu žurnālistikas labajai praksei.

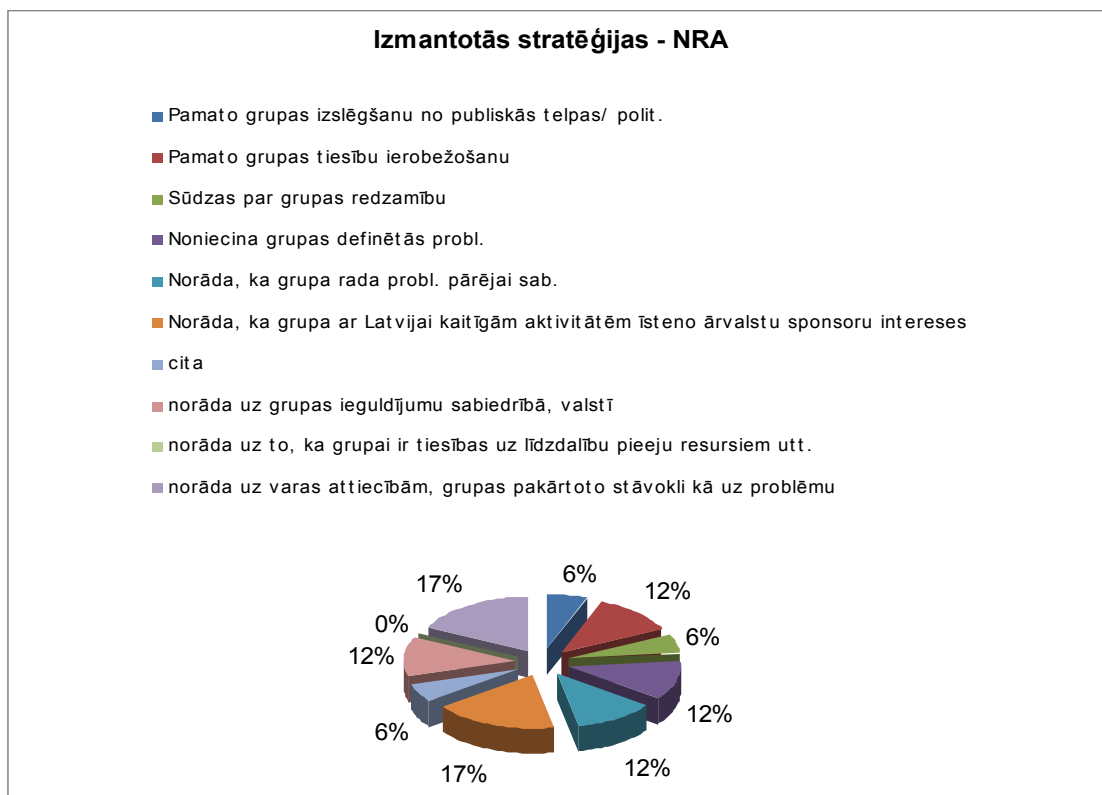
1.2. Atsevišķu mediju analīze

Neatkarīgā Rīta Avīze

NRA saturā pētījumam atlasīti 17 raksti, kuros visvairāk runāts NVO un krievvalodīgajiem, vienu reizi pieminētas seksuālās minoritātes un konkrēta etniskā minoritāte. Lielākoties par kādu sabiedrības grupu izteikušies žurnālisti, būtiska nozīme ir arī iedzīvotāju un amatpersonu

² “Lai nezeļ idejas kā latvāņi”, 20.02.2008; “Indīgā ZAPRIBA”, 28.02.2008; “Demkova par multikulturālisma ēnas pusēm”, 26.02.2008; “Multikulturālisms”: Satraukumam ir pamats”, 04.03.2008.

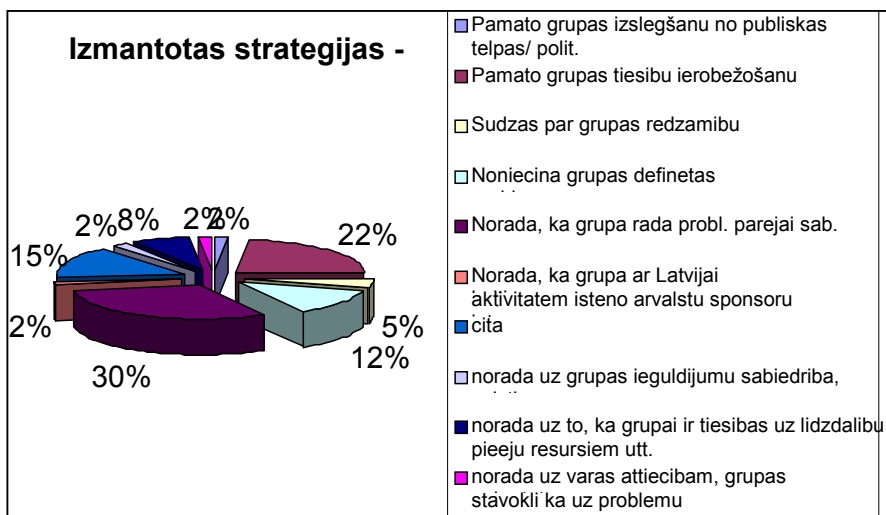
viedokļiem. No deleģitimējošām stratēģijām visbiežāk izmantota „norāda, ka grupa ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm realizē ārvalstu sponsoru intereses” (rakstot par NVO), „pamato grupas tiesību ierobežošanu” un „grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai”. NRA rakstos fiksētas leģitimējošās stratēģijas – „norāda uz grupas pakārtoto stāvokli” un „norāda uz grupas ieguldījumu sabiedrībā, valstī.”

Grafiks 11 Izmantotās stratēģijas, NRA

Latvijas Avīze

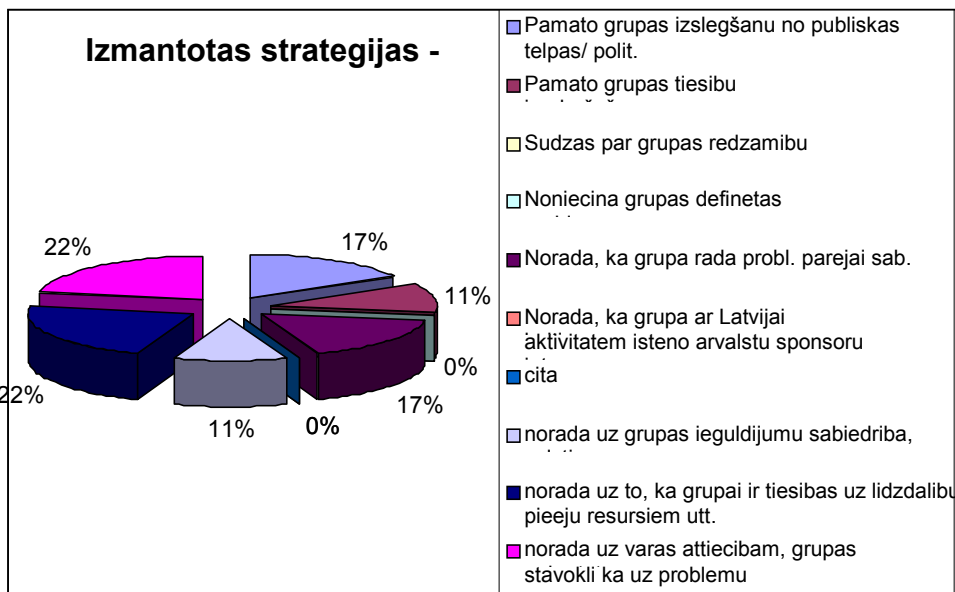
Izpētot LA saturu, analizēti 72 raksti, kuros ļoti liela uzmanība pievērsta latviešu kā pamatnācijas stāvoklim attiecībā pret citiem Latvijas iedzīvotājiem – rakstos galvenokārt runāts par krievvalodīgajiem, latviešiem un NVO. Par šīm grupām savus viedokļus izteikuši lielākoties žurnālisti un iedzīvotāji, kā arī politiķi, eksperti un amatpersonas. Vērtējot rakstos izteikto attieksmi, redzams, ka LA redakcijas un žurnālistu radītājā saturā bieži izteikti viedokļi, ka kāda grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai”, tiek pamatota grupas tiesību ierobežošana, noniecinātas grupas definētās problēmas. No leģitimējošajām stratēģijām LA saturā nozīmīga ir pārliecība, ka kādai grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem.

Grafiks 12 Izmantotās stratēģijas, LA

Diena

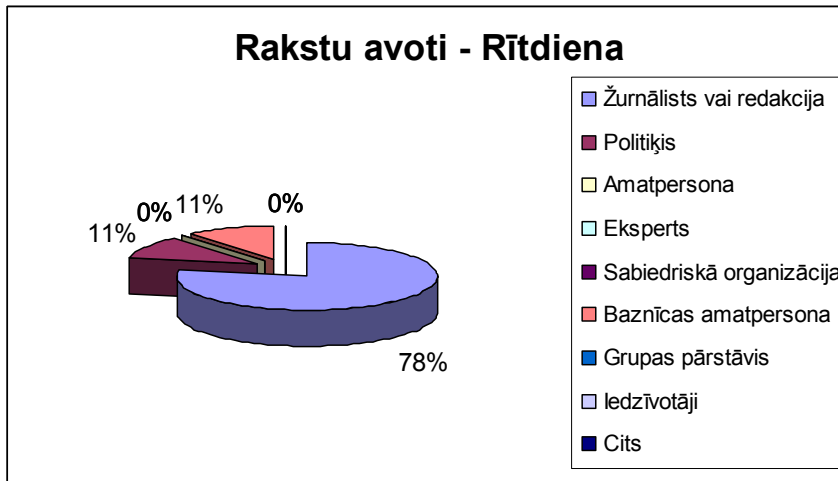
Laikraksta Diena saturā analizēti 22 raksti, kas veltīti dažādām grupām (latvieši, britu tūristi, visas minoritātes kopumā, latgalieši, seksuālo minoritāšu pārstāvji). Viedokļus par šīm grupām galvenokārt izteikušas amatpersonas, žurnālisti un politiķi. Dienas saturā nozīmīga loma bijusi iekļaujošajām stratēģijām, ar kuru palīdzību norādīts, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, akcentēts grupas pakārtotais stāvoklis un izcelts grupas ieguldījums sabiedrībā un valstī.

Grafiks 13 Izmantotās stratēģijas, Diena

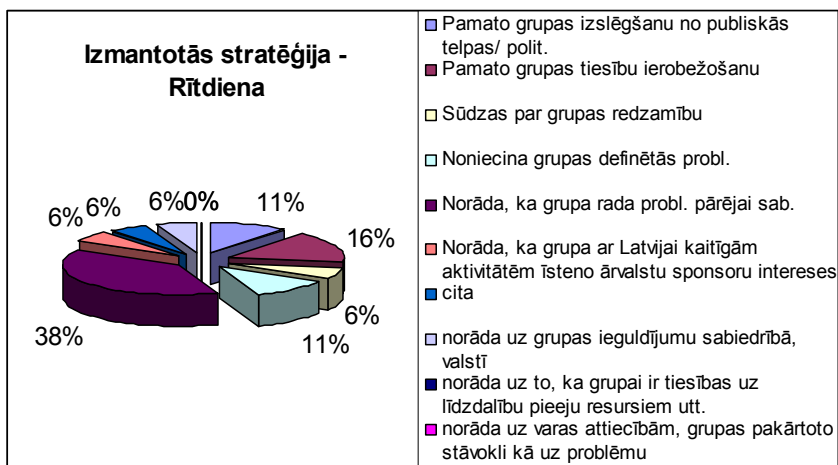
Rītdiena

Laikrakstā Rītdiena, kas iznāk neregulāri, atlasīti tikai 9 materiāli, kuros runāts par seksuālajām minoritātēm, NVO un jaunajiem imigrantiem. Visos materiālos attieksmi pret nosauktajām grupām izsaka redakcija, atsevišķos rakstos – arī baznīcas amatpersona vai politiķis.

Grafiks 14 Rakstu avoti, Rītdiena

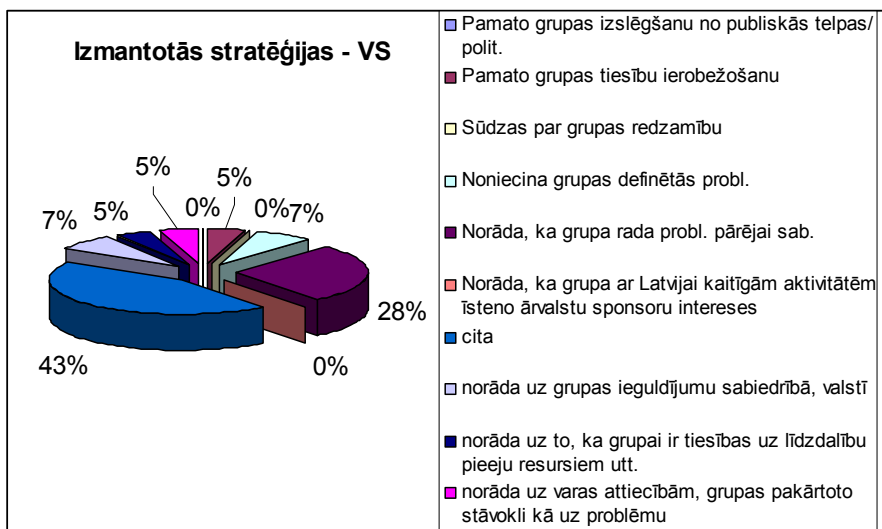
Analizējot Rītdienā fiksētās stratēģijas, redzams, ka laikraksts uzskata, ka tā lappusēs pieminētās grupas rada problēmas pārējai sabiedrībai, tas cenšas pamatot grupas izslēgšanu no publiskās telpas, politikas un noniecina grupas definētās problēmas.

Grafiks 15 Izmantotās stratēģijas, Rītdiena

Vesti Sevodnja

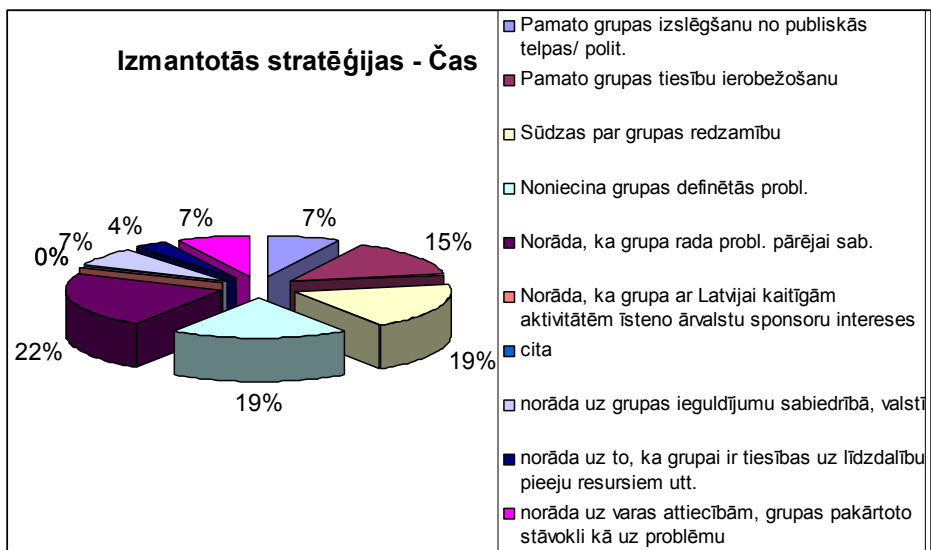
Lielākā daļa no 46 pētījumam atlasītajiem rakstiem VS ir veltīti krievvalodīgajiem Latvijas iedzīvotājiem (54%), kā arī latviešiem un nepilsoņiem. Atsevišķos rakstos minēti arī politiski represētie un ieslodzījumā esošās personas. Par minētajām grupām rakstos lielākoties izsakās žurnālisti (57% gadījumu) un politiķi (21%). No izmantotajām stratēģijām VS saturā visvairāk identificēta pašmarginalizācija, kā arī norādes uz dažu grupu it kā radītajām problēmām pārējai sabiedrībai.

Grafiks 16 Izmantotās stratēģijas, VS

Čas

Lielākajā daļā no laikrakstā Čas 32 pētījumam atlasītajiem rakstiem runāts par krievvalodīgajiem, latviešiem, konkrētām etniskajām minoritātēm (krievi, ebreji) un nepilsoņiem. Par šīm grupām galvenokārt izsakās žurnālisti, politiķi un amatpersonas, kā arī iedzīvotāji. Lai izteiktu savu attieksmi pret minētajām grupām Čas izmantotas daudzveidīgas stratēģijas, bet visbiežāk laikraksts norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai, noniecina grupas definētās problēmas, sūdzas par grupas aktivitāti, redzamību. No iekļauto stratēģijām Čas saturā lielāka nozīme ir norādēm uz grupas ieguldījumu un vēlmei norādīt, ka grupa atrodas pakārtotā stāvoklī.

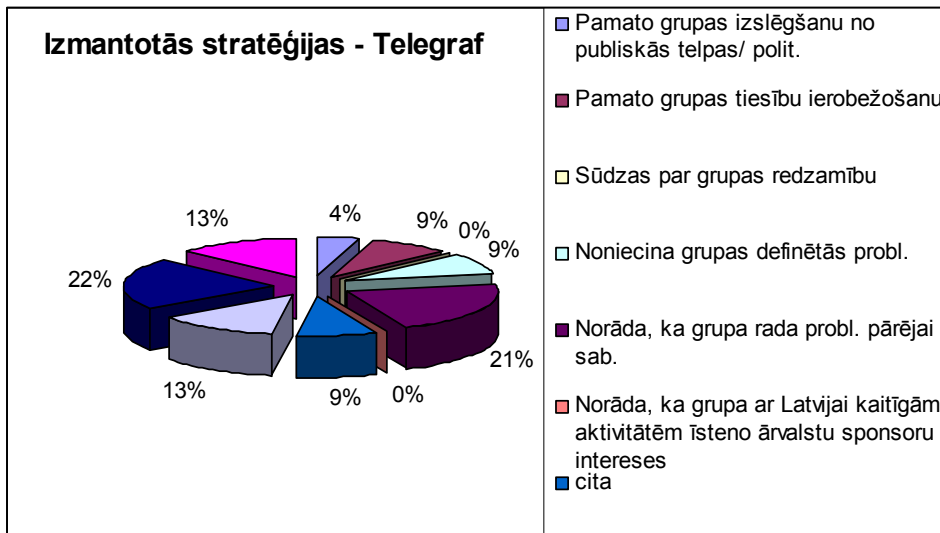

Grafiks 17 Izmantotās stratēģijas, Čas

Telegraf

Līdzīgi kā citos krievu valodā iznākošajos laikrakstos, arī Telegraf 23 materiālos, kas atlasīti pētījumam, lielākā uzmanība pievērsta krievvalodīgajiem un latviešiem, samērā bieži rakstīts arī par seksuālajām minoritātēm, konkrētām etniskajām grupām un nepilsoņiem. Šajā

laikrakstā savas domas par minētajām grupām pauž žurnālisti, amatpersonas, iedzīvotāji un politiķi. Lai izteiktu attieksmi Telegraf galvenokārt izmanto leģitimējošās stratēģijas, taču no izslēdzošajām stratēģijām šī laikraksta saturā dominē vēlme parādīt, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai, dažos rakstos fiksēta arī pašmarginalizācija.

Grafiks 18 Izmantotās stratēģijas, Telegraf

2. Radio monitorings: LR1 un LR4

Abās sabiedriskā radio programmās būtiska nozīme ir atgriezeniskās saites veidošanai, jo klausītāju viedokļi veido nozīmīgu diskusiju raidījumu „Krustpunktā” un „Deņ za dņem” satura daļu. Analizētajā laika periodā LR1 programmā fiksēti 42 gadījumi, savukārt LR4 programmā – 27 gadījumi.

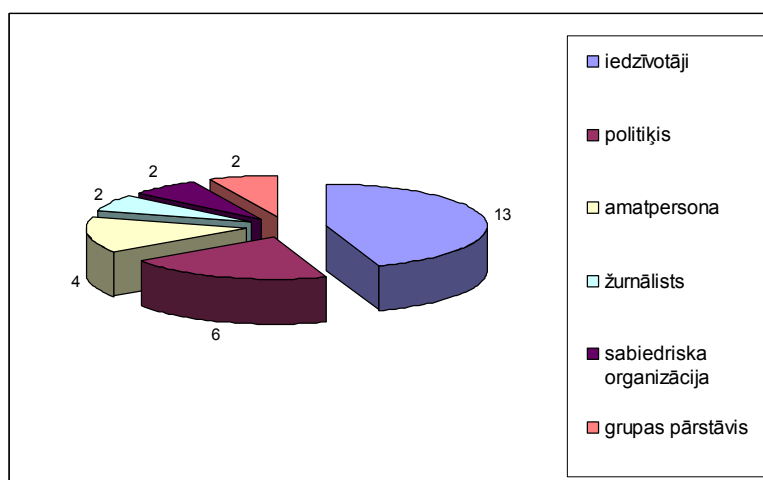
Līdzīgi kā prese, arī radio pārraides bijušas vēltītas darbaspēka problēmu risinājumiem un eventuālajai imigrācijai, aptaujai par grozījumiem pensiju likumdošanā, dažādu etnisko grupu attiecībām, Latvijas nepilsoņu situācijai un valodas jautājumam, kā arī seksuālo minoritāšu gājienam.

LR1 programmā visbiežāk pieminētās grupas ir krievvalodīgie/nelatvieši (8 reizes), jaunie imigranti (7 reizes), cita grupa (6 reizes – tajā skaitā afrikāņu izcelsmes cilvēki, invalīdi, 9.maija svinētāji, latvieši), konkrēta etniskā minoritāte (5 reizes, tajā skaitā krievi, romi), 1 reizi vecāka gadagājuma cilvēki.

Attiecībā uz grupu „jaunie imigranti” (kā arī, attiecībā uz citām grupām) bieži izmantotas arī leģitimējošās stratēģijas (4 reizes), tomēr visbiežāk ir izmantota izslēdzošā stratēģija „norāda, ka grupa rada problēmas apkārtējai sabiedrībai, asociē kā kopumā nelabvēlīgu” (3 reizes).

„Ar kolēģiem jokojoties teicu, ja būs jāaicina viesstrādnieki, tad jāaicina no Indijas, jo lūk, mēs neesam tikuši galā ar padomju mantojumu, ar cilvēkiem, kas runā krievu valodā, nav pietiekami vēl integrēti un tātd, ja ies vieglāko ceļu un aicinās cilvēkus no Moldāvijas, Baltkrievijas, Ukrainas, kā šobrīd viesstrādnieki celtniecībā lielākoties arī ir, tas ir vieglāk, jo viņi var saprasties krieviski, bet viņi pavairo, ja viņi aizkavējas ilgāk un paliek, viņi pavairo krievvalodīgo kopienu, kuru tā jau mums grūti integrēt.”
(16.05.2008, Par darbaspēka migrāciju, Eiropas Parlamenta deputāts Rihards Pīks)

Zemāk esošajā tabulā redzams, kādi ir bijuši LR1 analizēto gadījumu avoti.

Grafiks 19 LR 1 analizēto gadījumu avots

Jāatzīmē, ka avots „žurnālists vai redakcija” visbiežāk izmantoja leģitimējošās stratēģijas, politiķi un amatpersonas vienlīdz izmantoja gan leģitimējošās, gan deleģitimējošās stratēģijas, grupu pārstāvji – leģitimējošās, savukārt iedzīvotāji pārliecinoši lielākajā daļā gadījumu pielietoja deleģitimējošās stratēģijas (leģitimējoša stratēģija izmantota tikai vienu reizi).

Piemēram, zemāk esošais piemērs ilustrē to, ka nereti žurnālisti cenšas veicināt iedzīvotājos iekļaujošu attieksmi:

„Iedzīvotāja: Ne vienmēr gan var to krievu tautības kultūru pieņemt, it īpaši tagad skatoties, klausoties, ko mūsu krievu jaunatne, kā viņa iet pa ielām un kādiem vārdiem viņa runā. Viņiem gandrīz pie katra vārda, nu es tiešām neteikšu tos skaistos krievu vārdus, bet burtiski viens varbūt ir normāls vārds, bet pārējie visi ir lamuvārdi.

Žurnālists: Es atbildētu, ka tie vārdi latviešu valodas lietotājiem tikpat bieži izsprūk ārā attiecīgiem elementiem. Tad mēs varētu runāt, ka tā kultūra tikpat attiecas uz latviešiem. Tā nav krievu kultūra, tam nav nekāds sakars ar krievu kultūru.”

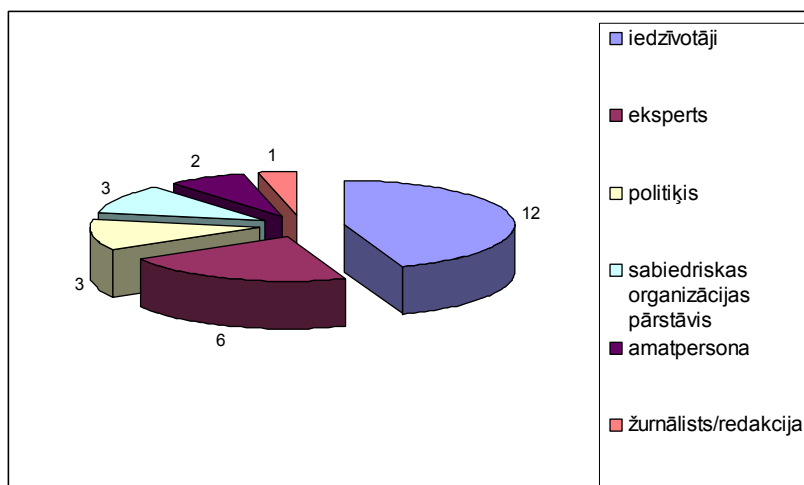
LR1 iedzīvotāji savos komentāros ir arī pielietojuši izslēdzošu nācījas definīciju (2 reizes; salīdzinoši LR4-1 reizi):

*„Par tiem gājieniem, kas ir notikuši un tieši konkrēti 16.martā, nu ļoti žēl, kā tas gājiens beidzās, ka ieslēdza tādā ciešā lokā kā kādus tur bīstamus noziedzniekus un nevienam neļāva klāt tuvoties, neļāva pievienoties un puķīti nolikt [...] Nu vai tad tiešām viņi nevarēja atšķirt, **kurš tur tiešām ir kāds nacboļu dauzoņa un to nelaist un kurš vienkārši normāls latvietis, kam neizdevās ar to kopējo masu ienākt iekšā.**”*

LR4 programmā pieminētās grupas nedaudz atšķiras – visbiežāk tiek pieminēta „cita grupa” (7 reizes, tajā skaitā latvieši, cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem, maznodrošinātie bezdarbnieki, strādājošie u.c.), NVO (5 reizes), vecāka gadagājuma cilvēki un krievvalodīgie (4 reizes katrs), nepilsoņi (3 reizes).

Analizējot pielietoto stratēģiju biežumu attiecībā uz noteiktām grupām, jāsecina, ka ir grupas, uz kurām biežāk tiek pielietotas leģitimējošas stratēģijas, neatkarīgi no viedokļa paudēja, piemēram, „cits/cita” un „vecāka gadagājuma cilvēki”, savukārt deleģitimējošas stratēģijas tiek izmantotas attiecībā uz NVO, krievvalodīgajiem, seksuālajām minoritātēm, jaunajiem imigrantiem.

Zemāk esošajā grafikā ir iespējams aplūkot LR4 analizēto gadījumu avotus:

Grafiks 20 LR4 – gadījumu avots

Interesanti, ka iedzīvotāji daudz biežāk ir pielietojuši deleģitimējošās stratēģijas (leģitimējošās stratēģijas pielietotas tikai 3 reizes), jo īpaši – „norāda, ka grupa rada problēmas sabiedrībai, asociē kā kopumā nelabvēlīgu parādību”.

Radio visbiežāk konstatētās stratēģijas ir šādas: izslēdzošā - „norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai” un iekļaujošā – „norāda, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem”. LR 4 programmas izceļas, jo tajās kopumā dominē iekļaujošās stratēģijas, tomēr nozīmīga ir arī izslēdzošā stratēģija „grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai”.

3. TV monitorings

TV monitoringa ietvaros tika monitorēti divi raidījumi – „Kas notiek Latvijā?” un „Valsts pirmās personas”. Atšķirībā no citiem monitoringa medijiem, TV raidījumi savā saturā ietver daudz šaurāku apskatāmo jautājumu loku, līdz ar to samazinot iespējas, ka kāds no raidījumu dalībniekiem izteiktos par kādu no grupām.

Attiecīgajā laika posmā ir fiksēti divi gadījumi. Pirmais gadījums ir raidījumā ‘Kas notiek Latvijā?’, kura tēma ir „Kas notiek ar grozījumiem Satversmē par Saeimas atlaišanu?”. P.Krīgers no LDDK saka: *„Mēs esam sabiedriska organizācija un mēs esam pilsoniskās sabiedrības daļa un mēs veidojam šo te pilsonisko sabiedrību, un neviena pilsoniskā organizācija nevar būt apolitiska, kā mums te saka”*. Šis izteikums satur leģitimējošo stratēģiju: *„norāda uz to, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem”*.

Otrais gadījums ir konstatēts raidījumā „Valsts pirmās personas”, kurā par neiecietību Latvijā pirms praida ir aicināts runāt Īpašu uzdevumu ministrs Sabiedrības integrācijas lietās O.Kastēns. Viņš izsakās leģitimējoši par romiem, norādot uz viņu pakārtoto stāvokli: *„Ir viena grupa, kura ir atstumta visā pasaulē, un tie ir romi”*. Tomēr par seksuālajām minoritātēm ministrs izsakās, izmantojot izslēdzošo stratēģiju, kas parāda grupas problēmas kā izdomātas, neesošas: *„Es esmu pateicis, arī publiski, ka šis te geju praidis neveicina iecietību, un tas ir veids, kā viņi propagandē savu pārliecību...Tas, ka kāda grupa pievērš sabiedrības uzmanību savām problēmām, vēl nenozīmē, ka tās ir tās akūtākās problēmas”*.

3. Saeimas plenārsēžu debašu monitorings

Saeimas plenārsēžu debašu monitorings aptvēra:

1. Izslēdzošo (deleģitimējošo) stratēģiju izmantošanu attiecībā uz dažādām grupām (piemēram, imigranti, jaunieši)
2. Iekļaujošo (leģitimējošo) stratēģiju izmantošanu attiecībā uz dažādām grupām;
3. Deputātu nepiedienīgas valodas gadījumus – vulgārismus, personiskus apvainojumus, aizspriedumainus pieņēmumus.

3.1. Deleģitimējošo stratēģiju izmantošana attiecībā uz dažādām grupām

J.Dobelis (TB/LNNK frakcija) *[par 8.maija svinību pārcelšanu uz 9.maiju]: „Dažam labam tik ļoti gribas izkalpoties Krievijas priekšā, ka kaut uz vēdera lien un apmierināti sten. Neviens taču netic, ka šo te papīrīti Saeima atbalstīs! Bet vienalga - vajag iemeslu, lai rīt var aizrīdamies blaut par nacionālistiem, kas esot ļoti slikti cilvēki un traucējot visādiem iekļāņiem šeit dzīvot. Un tad būs tāds koris - iereibuši onkuļi un tantuki korī kliegs un piebalsos: „Jā, jā! Tie nacionālisti gan ir slikti cilvēki!”*

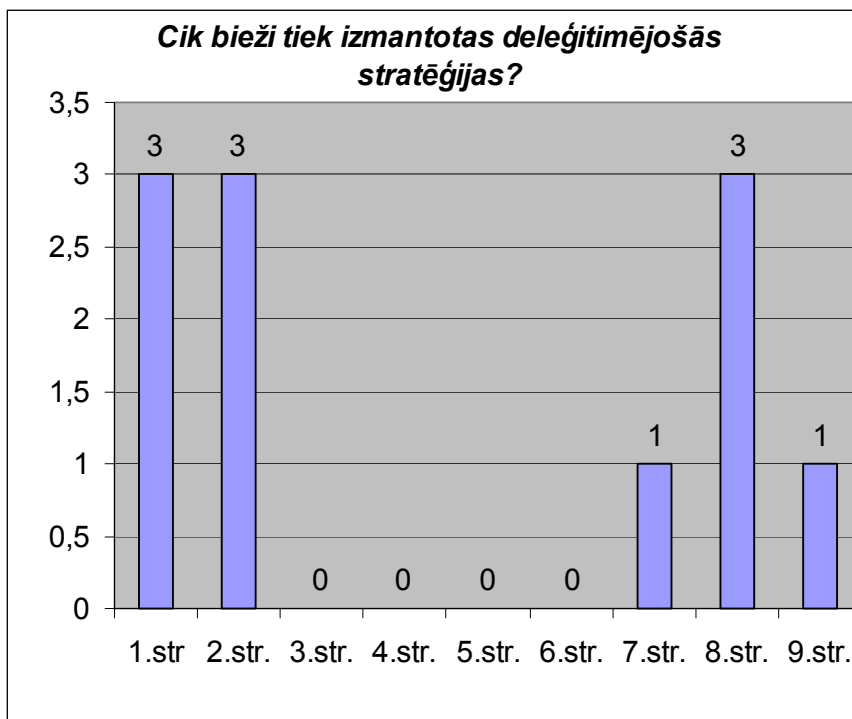
Šajā monitoringa sadaļā ar teksta analīzes palīdzību tika identificēti gadījumi, kad deputāti plenārsēžu laikā izmantoja izslēdzošās (deleģitimējošās) stratēģijas attiecībā uz dažādām sabiedrības grupām (piemēru skat. augstāk).

Kopējais katras stratēģijas izmantošanas gadījumu skaits norādīts grafikā (zemāk). Grafiks rāda, ka **2008.gada pirmajos piecos mēnešos Saeimās plenārsēdēs nebija vienas izteikti dominējošas izslēdzošas stratēģijas** (atšķirībā no iepriekšējā monitoringa gada, kad dominēja centieni ar retorikas palīdzību pamatot kādas grupas izslēgšanu no publiskās telpas).

Trīs visbiežāk izmantotās stratēģijas bija šādas:

- 1) Pamato grupas izslēgšanu no publiskas telpas/ politikas;
- 2) Pamato grupas tiesību ierobežošanu/šaurāku tiesību apjomu salīdzinājumā ar citām grupām;
- 3) Pauž viedokli, ka kāda grupa nepareizi izvēlas savu identitāti.

Jāatzīmē, ka turpinājās 2007.gada otrajā pusē novērotā tendence kopējam deputātu izmantoto izslēdzošo stratēģiju skaitam samazināties. Ja laika posmā no 2007.gada 1.marta līdz jūnija beigām 18 Saeimas plenārsēdēs tika konstatēti 76 izslēdzošo stratēģiju piemērošanas gadījumi (vidēji 3,2 katrā plenārsēdē); laika posmā no jūlija līdz decembrim tika atrasti 18 gadījumi (vidēji 0,8 katrā plenārsēdē), tad **laika posmā no 2008.gada janvāra līdz maijam izslēdzošu stratēģiju pielietošana tika novērota tikai aptuveni katrā otrajā plenārsēdē (vidēji 0,6 gadījumi katrā plenārsēdē).**

1.stratēģija	Pamato grupas izslēgšanu no publiskas telpas/ politikas
2.stratēģija	Pamato grupas tiesību ierobežošanu/šaurāku tiesību apjomu salīdzinājumā ar citām grupām
3.stratēģija	Sūdzas par grupas redzamību/ pārāk lielu aktivitāti
4.stratēģija	Noniecina grupas definētās problēmas
5.stratēģija	Norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai
6.stratēģija	Norāda, ka grupas atrašanās Latvijā nav vēlama
7.stratēģija	Pašmarginalizācija
8.stratēģija	Pauž viedokli, ka kāda grupa nepareizi izvēlas savu identitāti
9.stratēģija	Izslēdz nācijas definīcija

Grafiks 21 Cik bieži tiek izmantotas deleģitimējošās stratēģijas?

Mainījās arī biežāk konstatēto stratēģiju spektrs: piemēram, 2008.gada pirmajā pusgadā deputāti, runājot par sabiedrības grupām, nemēģināja norādīt, ka kādas grupas atrašanās Latvijā nebūtu vēlama vai, ka grupa radītu problēmas pārējai sabiedrībai. Tanī pašā laikā paplašinājās deputātu izmantotās izslēdzošās retorikas klāsts, un tādēļ radās nepieciešamība izveidot papildus stratēģiju aprakstus – lai varētu fiksēt gadījumus, kad deputāts pauž viedokli, ka kāda grupa nepareizi izvēlas savu identitāti vai definē Latvijas nāciju tādējādi, ka kāda grupa tajā nepamatoti netiek ietverta.

Nākamā tabula vispārinātā veidā parāda argumentāciju, kā deputāti mēdz pamatot, kādēļ, piemēram, kādai sabiedrības grupai būtu jāatturas no iesaistīšanās politikā. Kā redzams, argumentu sadalījums nav vienlīdzīgs – piemēram, deputāti 2008.gada pirmajā pusgadā bija gatavi argumentēt, ka grupa ir jātur pa gabalu no publiskās telpas tādēļ, ka tā ir kopumā nelabvēlīga parādība, bet nebija gatavi runāt par grupas mentālajām nepilnībām (kas, teiksim, neļautu politikā sekmīgi darboties).

Tabula 1 Deleģitīmējošās stratēģijas un apakšstratēģijas (argumentācijas): gadījumu skaits.

Stratēģija / Veids	Gadījumu skaits
1. Pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas/ politikas	3
a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu	1 (2007.gadā: 32)
b) asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	2 (2007.gadā –8)
c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	0 (2007.gadā -3)
e) norāda uz grupas iekšējo/ mentālu nepilnvērtību kā uz izslēgšanas pamatu	0 (2007.gadā- 1)
f) norāda uz grupas it kā radīto apdraudējumu tautas/ valsts pastāvēšanai	0 (2007.g.-3)
2. Pamato grupas tiesību ierobežošanu	3
a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu	1 (2007.g.-1)
b) asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	2 (2007.g.-2)
c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	0 (2007.g.-2)
f) norāda uz grupas it kā radīto apdraudējumu tautas/ valsts pastāvēšanai	0 (2007.g.-2)
g) <i>norāda, ka grupa "nav pelnījusi" attiecīgās tiesības (attiecīgā kategorijas izņemta no 2008.gada monitoringa)</i>	(2007.g-12)
3. Sūdzas par grupas redzamību/ pārāk lielu aktivitāti	0
4. Noniecina grupas definētās problēmas	0
c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	0 (2007.g.-1)
d) noliedz grupu definētās problēmas kā neeksistējošas, izdomātas	0 (2007.g.-1)
l) Citas taktikas	0 (2007.g.-1)
5. Norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai	0
b) asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	0 (2007.g.-9)
c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	0 (2007.g.-2)
e) norāda uz grupas iekšējo/ mentālu nepilnvērtību kā uz izslēgšanas pamatu	0 (2007.g.-0)
h) norāda uz grupas radītajām izmaksām nodokļu maksātājiem	0 (2007.g.-2)
6. Norāda, ka grupas atrašanās Latvijā nav vēlama	0
7. Pašmarginalizācija	1
8. Pauž viedokli, ka kāda grupa nepareizi izvēlas savu identitāti	3
9. Izslēdzošā nācijas definīcija	1

Tabula Nr.7 ar piemēru palīdzību ilustrē izplatītākos no deputātu izmantotajiem argumentiem, norādot arī to, par kurām sabiedrības grupām šādi tiek runāts.

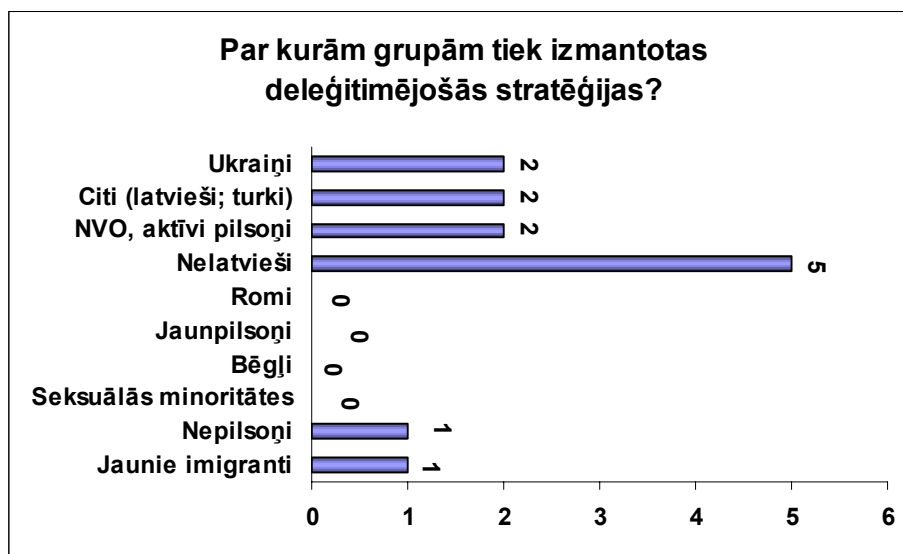
Piemēram, argumentācija “mēs un viņi”, runājot par politiku kā par “mūsu” lietu var izpausties šādi: deputāts aizrāda latviešu tautības deputātiem (vai latviešiem vispār), ka ir aktīvāk jāuzstāj uz savu tiesību/iespēju nostiprināšanu (uz nelatviešu rēķina) vai norāda, ka būtu nepieļaujami, ja latviešu tautības pašvaldību deputātus ievēlētu jaunie imigranti no Krievijas.

Tabula 2 Cik bieži tiek izmantotas atsevišķas apakšstratēģijas un uz kurām grupām tās tiek attiecinātas?

Veids	Gadījumu skaits	Grupas, uz kurām tiek attiecināts
a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu	2	Nelatvieši; jaunie imigranti no NVS
V.Lācis (pie frakcijām nepiederošs deputāts): "Tā kā es pirmais uzstājos debatēs, es nezināju, kāda būs pārējo deputātu - es uzveru, latviešu partiju deputātu - attieksme pret šo jautājumu. Es priecājos par šo attieksmi. Un es izsaku gandarījumu par deputāta Gravas uzstāšanos un visā pilnībā atbalstu šos nepieciešamos labojumus."		
b) Asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	4	Nelatvieši, pilsoniski aktīvi pilsoņi, nepilsoņi, turki
V.Lācis : „Es piebiedrojos šeit arī Jānim Šmitam. Tās taču ir skaidri ekonomiskas intereses, kuru dēļ Vācija un arī Lielbritānija, un citas lielvalstis, kurām savu rūpniecības produkciju nav kur likt, ar visu savu politisko sparu grib uzņemt Eiropas Savienībā šos 72 miljonus turku. Un kas tad ir turki? Turki, piemēram, pārgrieza rīkli ar bārdas nazi... Jā, mēs zinām, un arī man kolēģis rāda šo žestu... ticības... vienas kristīgās ticības sludinātājam, kas mazu avīzīti izdeva Turcijā. Un vēl ir daudz citu piemēru. Šveicars nošāva ar pistoles šāvienu gan jaunietai, meiteni, gan jaunekli... kas viņa acu priekšā pie viņa restorāna skūpstījās.		
c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	0	-
d) noliedz grupu definētās problēmas kā neeksistējošas, izdomātas	0	-
e) norāda uz grupas iekšējo/ mentālu nepilnvērtību kā uz izslēgšanas pamatu	0	-
f) norāda uz grupas it kā radīto apdraudējumu tautas/ valsts pastāvēšanai	0	-
h) Norāda uz grupas radītajām izmaksām nodokļu maksātājiem	0	-
j) Norāda, ka grupas atrašanās Latvijā nav vēlama	0	-
k) Pašmarginalizācija	1	latvieši
M.Roze: Par nelaimi - es teikšu skaļi! - mūsu valsts ienaidniekiem mēs neatdevām valsts mežus skandināviem. Tagad jau sen vairs nav noslēpums, ka mūsu tā sauktais zaļais zelts privātajos mežos pārsvarā pieder skandināvu kompānijām, kur vietām vēl ierindas latvieša lomu pilda kāds vietējais.		
l) Pauž viedokli, ka kāda grupa nepareizi izvēlas savu identitāti	3	Ukraini; NVO, kas darbojas ar politiskiem jautājumiem
V.Lācis (pie frakcijām nepiederošs deputāts): "Līdzīgs stāvoklis ir arī Latvijā. Latvijas ukraiņu bērnu vairākums diemžēl neapmeklē mūsu valsts dibināto ukraiņu skolu, bet apmeklē krievu skolu. Arī pie mums tāpat turpinās rusifikācijas process. [...] Proti, septiņi latviešu deputāti šinī komisijā lielā vienprātībā noraidīja Kastēna ierosināto multikulturālisma ideju, un tikpat lielā vienprātībā pieci prokrievisko partiju deputāti atbalstīja šo ideju. Taču visinteresantākais bija tas, ka pieklājīgu vārdu sadursmju laikā pie manis personīgi ar retorisku jautājumu griezās bijušais Latvijas Pirmās partijas Saeimas deputāts Stepaņenko un man jautāja (visi kolēģi to dzirdēja): „Lāča kungs, bet kā tad lai es neatbalstu multikulturālisma ideju, jo mans tēvs ir ukraiņis, bet māte ir poliete?” Ko es šim kungam varēju atbildēt? Es teicu: „Redziet, jūs esat...” „Kas es esmu?” viņš man jautāja tāpat kā Valsts prezidents Zatlers vienreiz nejauši jautāja. Es teicu: „Redziet, jūs esat rusificēts slāvis!” Cita atbilde man nevarēja būt. Un es uzskatu, Stepaņenko, ka tad, ja jūs esat īsts ukraiņis, jums ģimenē nav jārunā vis krievu valodā, bet gan jārunā ukraiņu valodā, un jums mājās pie sienas vajadzēja būt ukraiņu nacionālā partizānu vadoņa Banderas fotogrāfijai un hetmaņa Skoropadska fotogrāfijai, kurš 1918.gadā dibināja Ukrainas valsti. "		
m) Izslēdzoša nācijas definīcija	1	Nelatvieši

V.Lācis (pie frakcijām nepiederošs deputāts) : „**Bet tagad ir izgudrota pavisam cita lieta, un mums, latviešiem, tas jāsaprot. Proti! Jā, jūs sakāt, ka var pieņemt lēmumus tikai tad, ja ir vairāk nekā puse valstu, bet turpat pretim lielvalstis taču ar gudru ziņu ir nolikušas otru tādu šķērslī, ka, ja arī nobalso visas šīs valstis skaita ziņā vairāk nekā puse, tad ir jābūt vairāk nekā pusei Eiropas pilsoņu.** Nu kur tad... Parēķiniet, cienījamais ministr un visi pārējie! Pat tad, ja mazās valstis tagad - sāksim skaitīt: Malta, Luksemburga, Baltijas valstis un tā tālāk, - visas vienotas, mēs jau nedabūsim šo pusi no Eiropas pilsoņu skaita. Mēs nevaram dabūt... (No zāles dep. K.Leiškalns: „Polji mūs neaizmirsīs!”) Nē, nē, nē, nē. Viss ir pareizi, man jūs nevarat pašreiz pārmest! Iesim vēl tālāk... Iesim vēl tālāk! **Proti, tā tad mums, latviešiem, šim vienam miljonam trīssimt piecdesmit tūkstošiem cilvēku, jau nav iespējams ietekmēt Eiropu ar savu lēmumu.**”

Nākamais grafiks rāda grupas, pret kurām visbiežāk tiek vērsta deputātu izmantotās izslēdzošās stratēģijas. Kā redzams, šajā pusgadā, līdzīgi kā tas bija iepriekš, dominē viena grupa – nelatvieši. Tas liecina par spēcīgu nacionālisma diskursu Saeimā. Jaunā tendence ir tāda, ka Saeimā parādījās izslēdzoša retorika arī pret ukraiņiem un turkiem. Jāatzīmē, ka viens izteikums var attiekties uz vairākām grupām, tādēļ gadījumu kopskaits šajā grafikā pārsniedz kopējo izslēdzošo stratēģiju lietošanas skaitu.

Grafiks 22 Par kurām grupām tiek izmantotas deleģitimējošās stratēģijas?

Deputātu izmantoja izslēdzošu retoriku par dažādām sabiedrības grupām šādā kontekstā:

Par nelatviešiem:

- plenārsēdē īpaši uzsverot, ka deputātam ir svarīga tikai latviešu partiju deputātu attieksme pret izskatāmo jautājumu;
- nosaucot cilvēkus, kas ir atbraukuši uz Latviju no bijušās PSRS, par iekļiņiem;
- uzsver, ka latvieši ir paši vainīgi pie tā, ka netiek uzstājīgāk prasītas valsts valodas zināšanas no nelatviešiem. Aicina izturēties pret tiem, kas neciena valsts valodu, tā, kā to prasa latvieša stāja;
- argumentējot, kādēļ nevajag noslēgt līgumu par pensijām ar Krieviju, deputāts nelatviešus un nepilsoņus, kas strādājuši Krievijā, nosauc par “*svešiem, šeit sabraukušiem laimes meklētājiem.*”
- Norādot uz Latvijas mazo ietekmi Eiropas lēmumu pieņemšanā, tiek uzsvērts, ka šīs iespējas nav latviešiem, 1 350 000 iedzīvotāju (ignorējot to, ka Latvijā dzīvo arī citi pilsoņi, kas nav latvieši)

Nepilsoņiem:

- argumentējot, kādēļ nevajag noslēgt līgumu par pensijām ar Krieviju, deputāts nelatviešus un nepilsoņus, kas strādājuši Krievijā, nosauc par “*svešiem, šeit sabraukušiem laimes meklētājiem.*”

NVO un pilsoniski aktīvajiem pilsoņiem:

- mēģinot deputātus pārliecināt par to, ka dažu kolēģu ierosinājumi ir nesaprātīgi, tiek īpaši izdalīts fakts, ka šie kolēģi ir ierosinājuši uz kādu no komisijas sēdēm uzaicināt personu, kas ir finansējusi Tautas sapulci doma laukumā.
- slavējot kādu biedrību, tiek īpaši uzteikts tas, ka šī biedrība “*nenodarbojas ar politiku*”

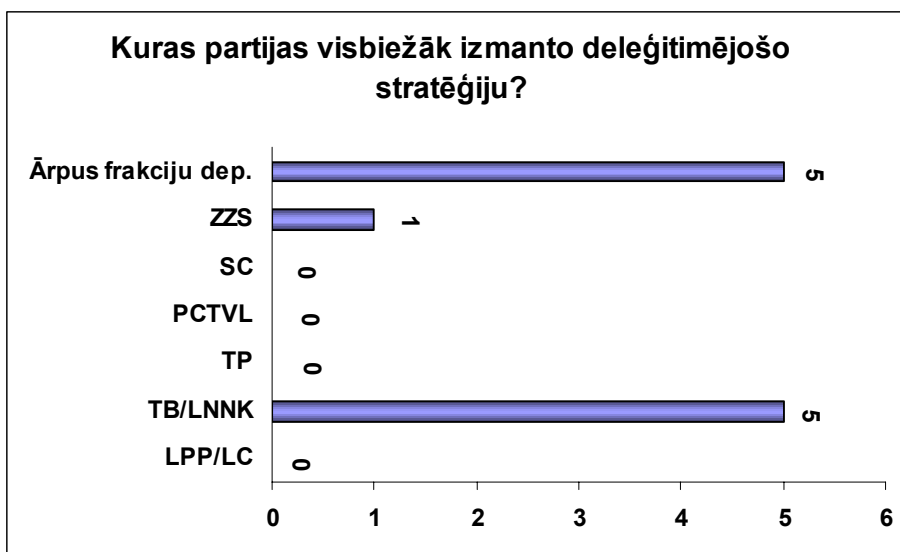
Ukraiņiem:

- Norāda, ka personām, kuru senčos ir ukraiņi, būtu jārunā nevis krieviski, bet ukrainiski un pie sienas jābūt Ukrainas nacionālo varoņu fotogrāfijām;
- Deputāts izsaka nožēlu par to, ka Latvijas ukraiņu bērnu vairākums apmeklē nevis ukraiņu, bet krievu skolas.

Citām grupām:

- *Turkiem:* argumentējot pret ideju uzņemt Eiropas Savienībā Turciju, norāda, ka kāds turks ir pārgriezis ar bārda nazi rīkli kristīgās ticības sludinātājiem un cits – nošāvis pāri, kas skūpstījies pie viņa restorāna.
- *Latviešiem:* norāda, ka privātie meži jau pieder skandināviem un latvieši šajos uzņēmumos pilda tikai “latvieša lomu”.

Nākamais grafiks parāda partijas, kas visbiežāk izmanto izslēdzošās stratēģijas. Kā redzams, šajā pusgadā izslēdzošo retoriku konsekventi izmantoja tikai viena Saeimas frakcija (TB/LNNK) un 1 ārpus frakciju deputāts (V.Lācis). Var secināt, ka Saeimā nospiedoši lielāko izslēdzošās retorikas īpatsvaru veido 3 deputātu izteikumi (TB/LNNK – J.Dobelis 3 gadījumi, P.Tabūns 2 gadījumi; ārpus frakciju deputāts – V.Lācis 5 gadījumi). ZZS vienīgais konstatētais gadījums bija saistīts ar tā saucamo “pašmarginalizācijas stratēģiju”, kad M.Roze norādīja, ka privātie meži jau pieder skandināviem un latvieši šajos uzņēmumos pilda tikai “latvieša lomu”.

Grafiks 23 Kuras partijas visbiežāk izmanto deleģitimējošo stratēģiju?

3.2. Leģitimējošās stratēģijas Saeimas plenārsēdēs

„[...] Mums, cienījamie kolēģi, ir jāņem vērā arī tas, ka, cīnoties pret krāpniekiem, **nopietni ir apdraudētas Latvijas iedzīvotāju iespējas izmantot Satversmē noteiktās tiesības**. Notariāta likuma grozījumi būtiski sadārdzina paraksta īstuma notariālo apliecinājumu. Tie uzliek notāriem par pienākumu, taisot aktu vai apliecinājumu, šajā procesā iesaistīto personu identitāti pārbaudīt Iedzīvotāju reģistrā un Nederīgo dokumentu reģistrā. Tā rezultātā apliecinājuma cena no diviem latiem ir uzkāpusi līdz pat desmit latiem. **Esam pārliecināti, ka šāda kārtība ir nedemokrātisks ierobežojums pilsoniskai aktivitātei, jo reti kura nevalstiskā organizācija, kā arī politiskā organizācija tagad varēs atļauties organizēt parakstu vākšanas kampaņas.**[...] **Mēs katrā ziņā negribam bremzēt pilsoniskās aktivitātes un ierobežot Satversmē noteiktās tiesības.** Ja Saeima mūsu ierosinājumu atbalstīs, tad mums būs pietiekami daudz laika, lai kopā ar ekspertiem izvērtētu situāciju, to izdiskutētu un novērstu visus trūkumus. Notariāta likums nedrīkst būt pretrunā ar demokrātijas pamatprincipiem!”
V.Agešins (frakcija „Saskaņas Centrs”)

Līdzās deleģitimējošo stratēģiju izmantošanai, deputāti izmantoja arī leģitimējošās jeb iekļaujošās stratēģijas: tādos gadījumos runātājs pamatoja grupas tiesības uz līdzdalību publiskajā sfērā un politikā, pieeju resursiem, vai arī uz grupas ieguldījumu sabiedrībā, valstī. Pie leģitimējošām stratēģijām tika pieskaitīti arī gadījumi, kad runātājs norādīja uz grupas pakārtoto stāvokli un uz varas attiecībām kā uz problēmu, vai arī norādīja, ka "mēs" - "viņi" nodalījums nav leģitīms.

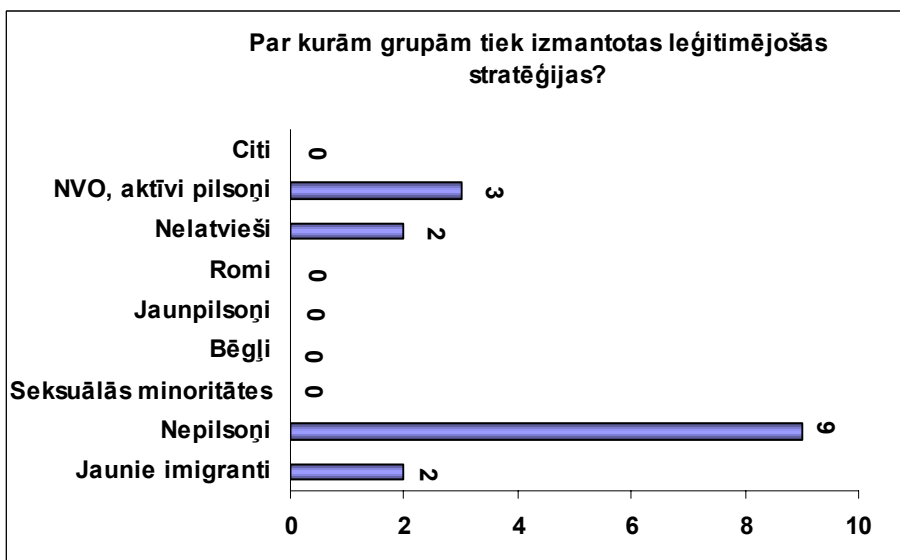
Kopīgais leģitimējošo stratēģiju izmantošanas skaits ir norādīts grafikā. **Salīdzinājumā ar 2007.gadu šo stratēģiju biežums ir palicis aptuveni līdzīgs.** Taču atšķirībā no 2007.gada monitoringa šobrīd izteikti dominē stratēģija Nr.3 – proti, argumentācija, norādot uz kādas grupas pakārtoto stāvokli kā uz problēmu. Iepriekš izteikti populārākā bija stratēģija Nr.2- par kādas sabiedrības grupas tiesībām (esošām vai solītām), kas ļauj tai izvirzīt politiskas prasības. Nekādu citu leģitimējošo stratēģiju izmantošanas piemēri 2008.gada sākumā netika atrasti.

1.stratēģija	Norāda uz grupas ieguldījumu sabiedrībā, valstī
2.stratēģija	Norāda uz to, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem, utt.
3.stratēģija	Norāda uz varas attiecībām, grupas pakārtoto stāvokli kā uz problēmu
4.stratēģija	Norāda, ka "mēs" - "viņi" sadalījums nav leģitīms

Grafiks 24 Cik bieži tiek izmantotas leģitimējošās stratēģijas?

Kā var redzēt no nākamā grafika, grupa, attiecībā uz kuru visbiežāk tiek izmantotas leģitimējošās stratēģijas, ir nepilsoņi. Līdzīgi rezultāti bija arī pēc 2007.gada monitoringa. 2008.gada pirmie pieci mēneši parādīja netipiski daudz leģitimējošu stratēģiju attiecībā uz pilsoniski aktīvajiem cilvēkiem un NVO (otra populārākā leģitimējošā stratēģija).

Grafiks 25 Par kurām grupām tiek izmantotas leģitimējošās stratēģijas?

2008.gada pirmajos 5 mēnešos deputātu leģitimējošo stratēģiju izmantošanas gadījumi ir šādi:

Par nepilsoņiem:

- argumentē, ka nepilsoņiem būtu piešķiramas tādas pašas tiesības kā pilsoņiem saņemt pensiju par PSRS uzņēmumā (reģistrēts Krievijā, bet atradās Latvijā) nostrādātajiem gadiem;
- norāda, ka atšķirīgais pensiju stāžu aprēķins pilsoņiem un nepilsoņiem ir Latvijai saistošo diskriminācijas aizliegumu pārkāpums;
- Atsaucas uz “Eiropā vispāratzītu viedokli”, lai pamatotu pašvaldību vēlēšanu tiesību piešķiršanu nepilsoņiem. Norāda, ka nepilsoņiem, ja viņi dzīvotu Vācijā vai Norvēģijā, šādas tiesības būtu.
- Atsaucas uz Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību ziņojumu par Latviju, lai vērstu uzmanību uz to, ka ir jāmazina atšķirības starp Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesībām.
- Norāda, ka aizliegums nepilsoņiem strādāt par advokātiem ir nesamērīgs, tam nav leģitīma mērķa un tas ir pretrunā Latvijas starptautiskajām saistībām.
- Norāda, ka pilsoņiem un nepilsoņiem noteiktā atšķirīgā pensiju stāžu aprēķināšana ir netaisnīga.
- Norāda, ka nepilsonim nav tādu pašu tiesību kā jebkuram ES pilsonim strādāt par advokātu, nosaucot šo situāciju par “klaju diskrimināciju pēc pilsonības pazīmes” un uzskatot, ka tai nav leģitīma mērķa vai saprātīga attaisnojuma.
- Norāda, ka nav leģitīma mērķa aizliegumam nepilsoņiem strādāt Valsts darba inspekcijā. Nosauc šo situāciju par diskrimināciju.
- Norāda, ka nav taisnīgi neļaut nepilsoņiem piedalīties pašvaldības vēlēšanās, ņemot vērā to, ka ES pilsoņiem šādas tiesības būs. Norāda, ka nepilsoņi nodrošina Latvijai 2 vietas no 9, jo deputātu skaits tiek noteikts pēc visu valsts iedzīvotāju skaita.

Par nelatviešiem:

- Norāda, ka nav pareizi tas, ka tikai 12% no Latvijas tiesnešiem ir nelatvieši
- Norāda, ka nav humāni likt personām, kas pretendē uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanu, kārtot valsts valodas prasmes eksāmenu

Par jaunajiem imigrantiem:

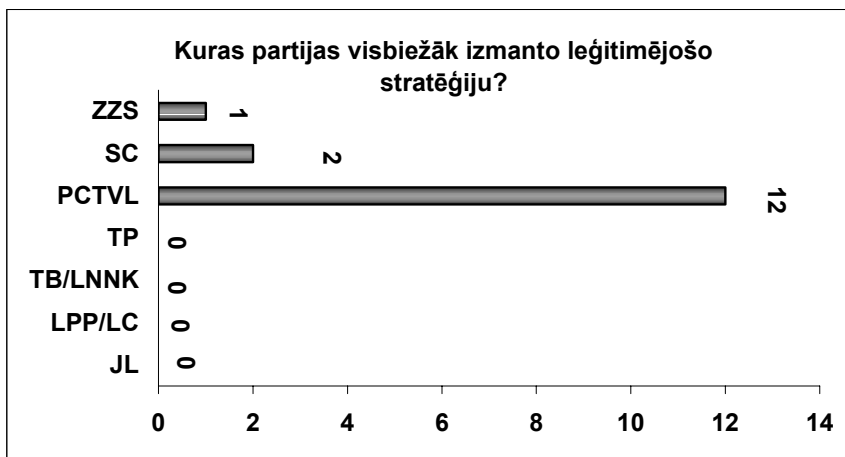
- Norāda, ka nav humāni likt vecāka gadagājuma personām, kas pretendē uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanu, kārtot valsts valodas prasmes eksāmenu

Par NVO un pilsoniski aktīvajiem cilvēkiem:

- Akcentē, ka sabiedrībai ir jāizmanto savas Satversmē noteiktās tiesības uz viedokli. Uzskata, ka tas, ka cilvēki ir gatavi aktīvāk iesaistīties politiskajos procesos, ir viens no demokrātiskas valsts galvenajiem ieguvumiem.
- Norāda, ka dārga cena par parakstu apliecināšanu referendumā ir nedemokrātisks ierobežojums pilsoniskajai aktivitātei, jo NVO to nespēs atļauties un tādējādi tiks bremsētas pilsoniskās aktivitātes;
- Norāda, ka nav pieļaujami specdienestiem aizkavēt kādas organizācijas reģistrāciju; uzskata, ka tas būtiski ierobežotu demokrātiju un būtu pretrunā ar Satversmi, jo dotu specdienestiem tiesības iejaukties sabiedrisko organizāciju darbībā pirms to reģistrācijas.

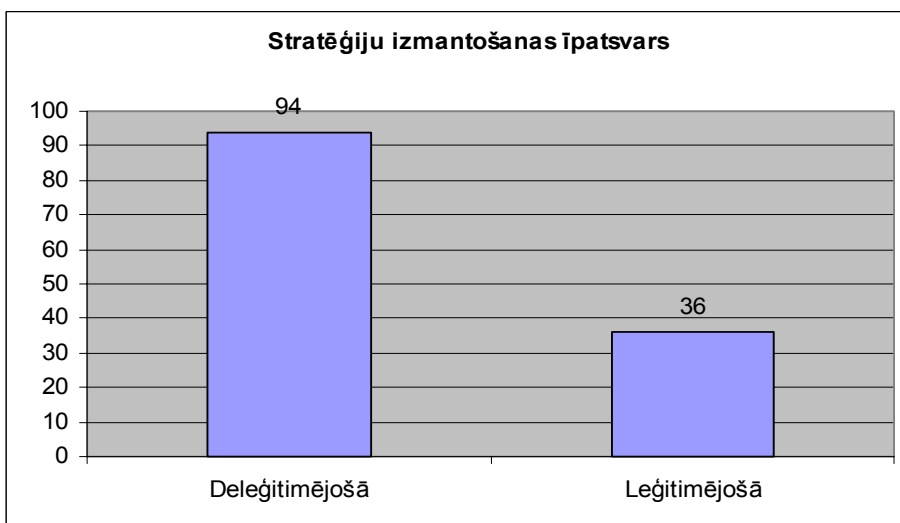
Nākamais grafiks parāda jau iepriekšējā monitoringā novēroto tendenci – proti, ka iekļaujošo stratēģiju lietošanā izteikti dominē PCTVL frakcija, kas gan iekļaujošu retoriku izmanto

galvenokārt par nepilsoņiem un nelatviešiem (taču arī atsevišķi gadījumi saistībā ar imigrantu un pilsoniski aktīvo cilvēku tiesībām).

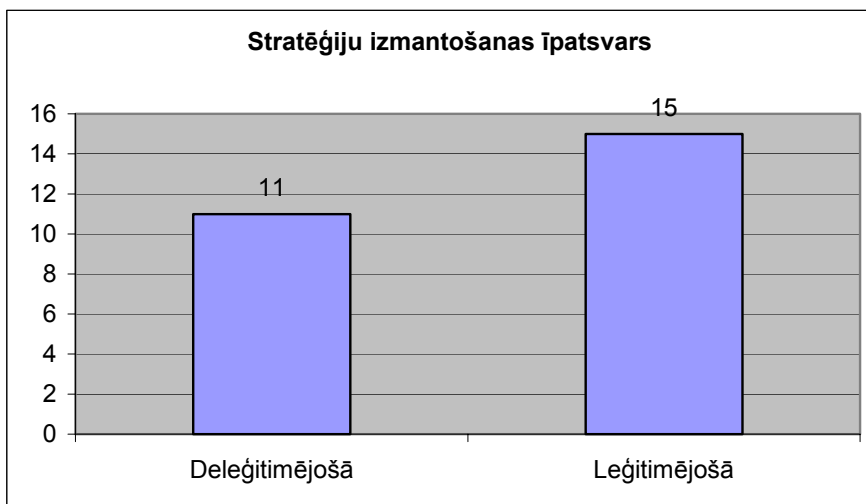

Grafiks 26 Kuras partijas visbiežāk izmanto leģitimējošo stratēģiju?

3.3. Deleģitimējošo/leģitimējošo stratēģiju izmantošanas salīdzinājums

Grafiks 27 Stratēģiju izmantošanas īpatsvars 2007.gadā

Grafiks 28 Stratēģiju izmantošanas īpatsvars 2008.gadā

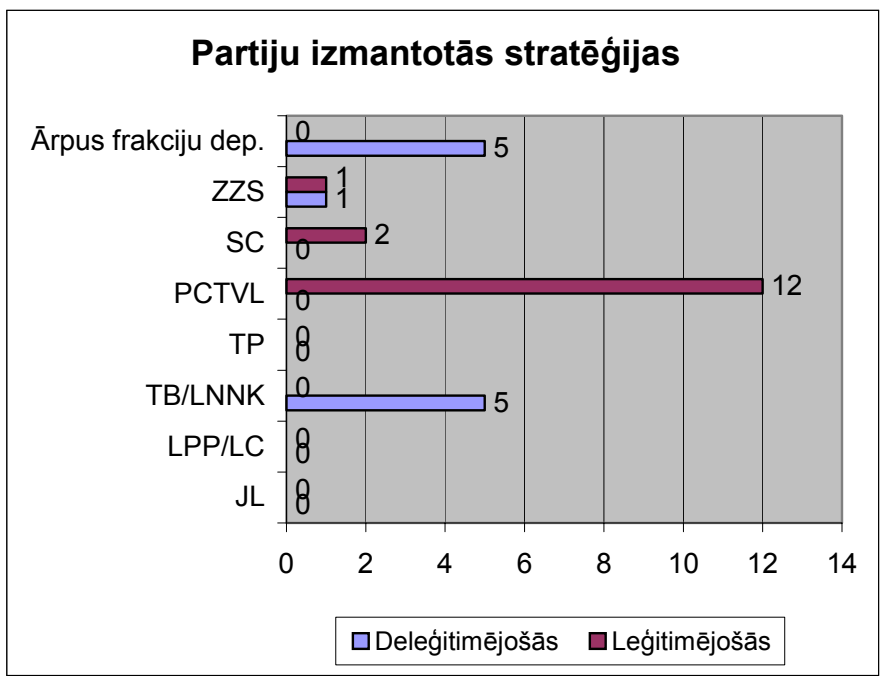
Kā var redzēt no stratēģiju izmantošanas īpatsvara, 2008.gada pirmajos 5 mēnešos pirmo reizi monitoringa laikā tika novērota tendence, kad iekļaujošās (leģitimējošās) stratēģijas tiek izmantotas biežāk par deleģitimējošām.

Procentuālā izteiksmē 2008.gada pirmo mēnešu monitoringa rezultāti izskatās šādi:

Grafiks 29 Leģitimējošo un deleģitimējošo stratēģiju īpatsvars 2008.gada pirmajos 5 mēnešos

Izpētot stratēģiju izmantošanas īpatsvaru pa partijām, var redzēt, ka kopumā gan iekļaujošās, gan izslēdzošās stratēģijas izmanto nedaudz vairāk kā puse no Saeimā pārstāvētajām frakcijām. Pārsteidzošā kārtā 2008.gadā neviena partija, izņemot ZZS, nav izmantojusi gan iekļaujošās, gan izslēdzošās stratēģijas.

Grafiks 30 Partiju izmantotās stratēģijas

3.4. Deputāta necienīga runa

Atšķirībā no mediju monitoringa Saeimas plenārsēžu debates tika papildus analizētas pēc papildus kritērija: proti, vai debatēs parādās tādi izteicieni, kas nav savietojami ar tautas priekšstāvja statusu. Pretstatā izslēdzošo stratēģiju lietojumam, kas ievērojami samazinājies, līdzīga tendence šajā jomā netika novērota. Monitoringa dati liecina, ka Saeimas plenārsēžu laikā deputāti bieži izmanto vulgārismus, aizspriedumainu valodu (nepamatotus pieņēmumus, kas veido negatīvu vēstījumu par personu vai grupu) un personiskus apvainojumus.

Šeit apkopoti piemēri par visām trim necienīgas runas kategorijām:

1) Vulgārismi (visi gadījumi)

V.Buzajevs (PCTVL frakcija): „Uzmanīgi uzklausat visu šo pretkrievisko „šabašu”, PCTVL frakcija ir mainījusi savu viedokli - nepiedalīties šajās spēlītēs. Mēs konsekventi balsosim „pret” katru priekšlikumu un pret šo murgaino lēmuma projektu kopumā.”

J.Dobelis (TB/LNNK frakcija): „Apvienībai „Tēvzemei un Brīvībai”/LNNK savā laikā pēc lielas pretestības izdevās Saeimā panākt to, ka 17.jūnijs tiek atzīts par Latvijas Republikas okupācijas dienu. Taču, neskatoties uz to, ir saskatāma kaut kāda glēva, bailīga attieksme, izvairīšanās, vienmēr gandrīz vai taisnošanās, tiklīdz ir dzirdams vārds „okupācija”. Diemžēl to nākas novērot arī starptautiskajos saietos, nemaz nerunājot par kaut kādām divpusējām sarunām ar it kā vajadzīgajiem starptautiskajiem partneriem. Ko tas dod? Tas dod iespēju visādiem tūtiņdreijeriem, jefiņiem, visādiem blandoņiem un mukaušiem dažādi izākstīties, runājot par to, kas Latvijā ir noticis.”

V.Buzajevs (PCTVL frakcija): „Tiek piedāvāts izsvītrot no likuma normas, kuras uzliek par pienākumu tam, kas pretendē uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanu, kārtot valsts valodas prasmes eksāmenu. [...] Eksāmens jākārt šādām ārvalstnieku kategorijām: Latvijas iedzīvotāju laulātajiem dzīvesbiedriem, viņu pilngadīgajiem bērniem un viņu vecākiem. Attiecībā uz dzīvesbiedriem jāteic, ka viņi savas tiesības uz pastāvīgās uzturēšanās atļauju pierāda ne ar mēles palīdzību, bet gan pielietodami pavisam citas ķermeņa daļas. Attiecībā uz Dobeļa kunga piezīmi es domāju, ka viņš nepietiekami labi pārzina vēstniekus. (No zāles dep. J.Dobelis: „Pārzina gan! Labi pārzina!”) Tā ir viena lieta. Un otrām kārtām es gribu pieminēt to, ka vēstnieku valodas zināšanas nekādā ziņā nav kritērijs mūsu nacionālajai politikai. (No zāles dep. J.Dobelis: „**Vini ir vienkārši stulbeni!**”)”

2) Aizspriedumaini izteikumi (visi gadījumi)

A.Radzevičs (Kultūras ministrijas parlamentārais sekretārs par Nacionālās bibliotēkas celtniecību): „*Es, protams, pieļauju, ka katram, balsojot par šo likumprojektu, ir dažādi motīvi. Taču es redzu vienu būtisku motīvu, kura dēļ šo likumprojektu neatbalsta. Un redzu, kas ir tie, kas to neatbalsta, un kas ir tie, kas viņiem dzied līdzī. Šo likumu jau no sāka gala nav atbalstījuši tie spēki, kas ir naidīgi Latvijas valstij.*”

V.Lācis: „*Proti, septiņi latviešu deputāti šinī komisijā lielā vienprātībā noraidīja Kastēna ierosināto multikulturālisma ideju, un tikpat lielā vienprātībā pieci prokrievisko partiju deputāti atbalstīja šo ideju.*”

P.Tabūns: „*Saprotiet, visus šos gadus krievvalodīgo partijas (jeb „sarkanie”, kā es viņus saucu) mēģināja, tā teikt, dabūt cauri Saeimām, visām pēc kārtas, šo darījumu, bet nekas viņiem neiznāca.*”

J.Dobelis: „*Tālāk. Ir manā komisijā dažas jaukas sievietes. Viena ir no esošā „Jaunā laika”, otra - no bijušā. Piedošanu, jūs taču nestrādājat komisijā. Jūs vienīgi izceļat savas zināšanas, mācāt citus, kā vajadzētu strādāt, bet no jūsu mutītēm neviena ierosinājuma, ko darīt, nav bijis. Neviena! (Zālē troksnis.) [...]*

(par denacionalizēto namu iemītniekiem) ...*tālāk klausieties ļoti uzmanīgi!... „...pierakstā norādītās dzīvojamās platības statusa pierakstīti Latvijas teritorijā,...” Tas nozīmē - gādājiet izziņu! Tālāk: „...vai viņu pēdējā reģistrētā dzīvesvieta līdz 1992.gada 1.jūlijam bija Latvijas Republikā,...” Vēl vienu izziņu!” (No zāles dep. J.Dobelis: „Okupanti vienkārši!”)*

3) Personiski apvainojumi (daži piemēri)

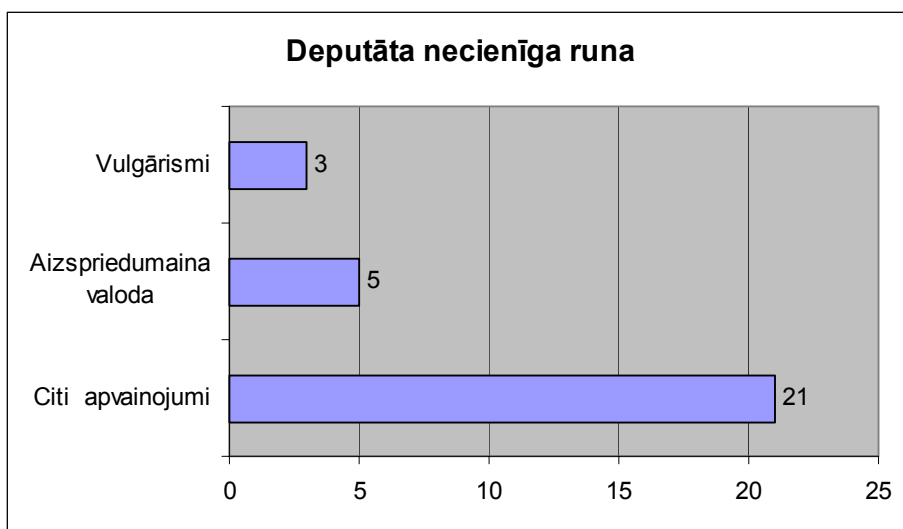
Sākam debates. (No zāles dep. J.Dobelis: „Nevajag debates! Balsojam!”)
Vārds debatēs deputātei Solvitai Āboltoņai. (No zāles dep. J.Dobelis: „**Vīņa jau runāja vienu reizi! Cik var runāt?**”)

L.Mūrniece (frakcija „Jaunais laiks”): „Frakcijas „Jaunais laiks” priekšlikums paredz Saeimā atjaunot tā saucamo Pretkorupcijas komisiju. Patiesībā ne man, ne maniem kolēģiem nav pārsteigums, ka šis priekšlikums ir komisijā noraidīts. Skaidrs, ka koalīcijas bailes no korupcijas apkarošanas ir daudz lielākas nekā bailes no pašas korupcijas. (No zāles: „Ai-ai!”) Tieši tāpat koalīcijai nepatīk vārdu salikums „Pretkorupcijas komisija”. (No zāles dep. V.A.Krauklis: „**Nu beidz muldēt!**”)

Sēdes vadītāja: „Atklājam debates par 60. - deputāta Vladimira Buzajeva priekšlikumu. Debatēs pieteicies deputāts Vladimirs Buzajevs. (No zāles dep. J.Dobelis: „**Cik ilgi var muldēt?!**”)

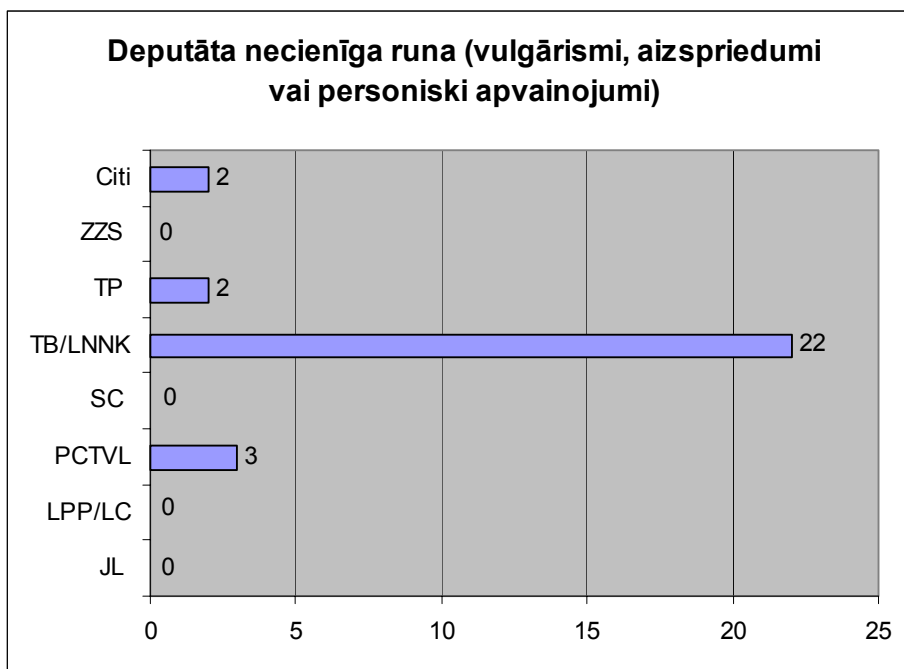
Ka rāda grafiks, deputātu izmantotu vulgārismu, aizspriedumainās valodas un apvainojumu skaits 5 mēnešos bijis ievērojams.

Vairākums no šiem izteikumiem ir pretrunā ar Saeimas deputātu ētikas kodeksa 7. punktu: Deputāts publiskos izteikumos izvairās no vārdiem, žestiem un citādas rīcības, kas var būt aizskaroša, kā arī nelieto apvainojošus vai ar Saeimas cieņu nesavienojamus izteicienus; deputāts balstās uz faktiem, to godīgu interpretāciju un argumentāciju. **Daļa ir pretrunā arī ar Saeimas deputātu ētikas kodeksa 8. punkta otro daļu:** Deputāts respektē cilvēktiesības un argumentācijai neizmanto atsaukšanos uz sava oponenta rasi, dzimumu, ādas krāsu, tautību, valodu, reliģisko pārliecību, sociālo izcelsmi vai veselības stāvokli.

Grafiks 31 Deputāta necienīga runa

Kā rāda nākamais, partija, kuras pārstāvji visbiežāk izmantoja deputāta necienīgu izteiksmes līdzekļus, izteikti ir TB/LNNK. Atsevišķi šādas runas gadījumi ir arī PCTVL un TP.

Grafiks 32 Deputātu necienīga runa: partiju īpatsvars.

Ja deputātu necienīgu runu aplūko personalizētā griezumā, tad deputāts, kurš vairāk par jebkuru citu lieto deputāta statusam neatbilstošus izteicienus, ir Juris Dobelis (18 gadījumi). Vēl tikai diviem deputātiem (Tabūns, Buzajevs) ir fiksēti divi nepiedienīgas runas gadījumi un pieciem deputātiem – pa vienam.

Saeimas diskusijas – dažas pozitīvās tendences

Līdzās izslēdzošo stratēģiju gadījuma skaita sarukumam, iekļaujošo stratēģiju pārsvaram par izslēdzošajam un tiem deputātiem, kas izvēlējās neizmantot savās runās deputāta statusa necienīgus izteikumus, 2008.gada pirmo 5 mēnešu plenārsēžu monitorings norādīja vēl uz trim iepriecinošām tendencēm:

1) Palielinās deputātu skaits, kas atsaucas uz nepieciešamību sadarboties ar nevalstiskajām organizācijām.

Projekta ietvaros šādi gadījumi tika īpaši uzskaitīti tikai tad, ja deputāts, izsakoties par kādu nevalstisku organizāciju vai par pilsoniski aktīviem cilvēkiem, savā runā iekļāva arī kādu leģitimējošo stratēģiju. Tomēr samērā bieži 2008.gada sākumā deputāti vienkārši piesauca nevalstiskās organizācijas vai pilsoniskās aktivitātes pozitīvā gaisotnē :

- A.Barča (Tautas partijas frakcija): „Tāpat, kolēģi, es šodien vēlos uzsvērt, ka Labklājības ministrija ir izdarījusi lielu un ļoti nopietnu darbu, gatavojot un iesniedzot šo likumprojektu. Taču vienlaikus pasaku jums, ka likumprojekta ceļš Saeimā būs ļoti sarežģīts, ļoti nopietns un grūts. Tāpēc Sociālo un darba lietu komisija ir nolēmusi, ka aicināsim palīgā plašu sabiedrību, aicināsim nevalstiskās organizācijas, profesionālās asociācijas un biedrības, un es aicinu kolēģus no visām frakcijām nākt talkā Sociālo un darba lietu komisijai, lai mēs varam šā gada laikā izstrādāt kvalitatīvu likumu.”

- V.Buzajevs (PCTVL frakcija): „Es gribētu, lai jūs sadzirdētu arī Latvijas tautas viedokli šajā jomā. Vismaz tās tautas daļas, kas runā krieviski. Lūk, jūs vakar savās kastītēs atradāt sešpadsmit krievu sabiedrisko organizāciju vēstuli katram Saeimas deputātam, tajā par šo jomu ir Rīgas, Jēkabpils, Jelgavas, Olaines un Liepājas sabiedrisko organizāciju viedokļi. [...] Un šīs organizācijas aicina jūs, cienījamie kolēģi, atbalstīt likuma grozījumus, kuri paredz valsts pastāvīgo iedzīvotāju piedalīšanos pašvaldību vēlēšanās. Un es aicinu jūs pievienoties šim sabiedrisko organizāciju viedoklim!”
- I.Līdaka: „Lai likumdošanā tiktu respektēti visi manis jau minētie un arī neminētie nosacījumi, ir jābūt pastāvīgam dialogam starp dažādi domājošajiem. Ir jāpanāk šis kompromiss. Aizsargjoslu likuma grozījumu sagatavošanas process parādīja, ka Saeima ir uz pareizā ceļa. Un uz šā ceļa „buldozeru” satiksme ir aizliegta. Tāpēc es saku lielu paldies Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas un Vides ministrijas speciālistiem, kā arī daudzo sabiedrisko organizāciju pārstāvjiem par ieguldījumu un aizrautīgo darbu, pabendētajiem nerviem un iztērētajām emocijām, sagatavojot šos likuma grozījumus.”

2) Atšķirībā no 2007.gada, šī gada monitorings norāda uz to, ka sēdes vadītājs aktīvāk izmantoja savas tiesības aizrādīt deputātiem par neētisku izturēšanos.

Lūk, spilgtākie šādas rīcības piemēri:

- [...]Sēdes vadītāja. Paldies. Atgādinu, ka deputāts Lācis runāja visu iesniedzēju vārdā. Pirms sākam debates, vēlos jums, kolēģi, atgādināt, ka, lai gan izdarīt starpsaucienus no zāles ir pieļaujami, es aicinu jūs nelietot apvainojošus izteicienus. Katram deputātam ir tiesības uz savu viedokli. [...]
- [...]V.Lācis : „Es piebiedrojos šeit arī Jānim Šmitam. Tās taču ir skaidri ekonomiskas intereses, kuru dēļ Vācija un arī Lielbritānija, un citas lielvalstis, kurām savu rūpniecības produkciju nav kur likt, ar visu savu politisko sparū grib uzņemt Eiropas Savienībā šos 72 miljonus turku. Un kas tad ir turki? Turki, piemēram, pārgriezta rīkli ar bārdas nazi... Jā, mēs zinām, un arī man kolēģis rāda šo žestu... ticības... vienas kristīgās ticības sludinātājam, kas mazu avīzīti izdeva Turcijā. Un vēl ir daudz citu piemēru. Šveicars nošāva ar pistoles šāvienu gan jaunieci, meiteni, gan jaunekli...”

Sēdes vadītājs. Es atvainojos...

V.Lācis. ...kas viņa acu priekšā pie viņa restorāna skūpstījās.

Sēdes vadītājs. Lāča kungs, es jūs lūgtu tomēr runāt par likumprojektu...

V.Lācis. Ak, es atkal nerunāju par lietu? Jā, es esmu pieradis pie tā, ka es nerunāju par lietu. Lūk, un mēs...

Sēdes vadītājs. ...un nerunāt par to, ko var iztulkot...

V.Lācis. ...gribam uzņemt...

Sēdes vadītājs. Es atvainojos! Es tagad gribētu lūgt jūs nerunāt par lietām, kuras var tikt iztulkotas kā nacionālā naida kurināšana [...]

3) 2008.gada pirmajos mēnešos vienu reizi atkārtojās 2007.gada beigās novērotais gadījums, kad, reaģējot uz īpaši deleģitimējošu kāda deputāta izteikumu, pret to publiski iebilda kāds deputāts (ārpus, piemēram, TB/LNNK un PCTVL konfrontācijām par nepilsoņu un nelatviešu jautājumiem). Proti, reaģējot uz deputāta V.Lāča izteikumiem par turkiem, A.Pabriks izteicās šādi: „Pirmām kārtām es domāju, ka tad, ja mēs gribam būt normāla un eiropiska nācija, šajā vietā no tribīnes nevajadzētu izskanēt nekādām tādām lietām vai pārmetumiem nevienai

etniskai grupai vai nācijai, vai valstij, kas varētu tikt interpretēti kā aizskārums. Un šajā konkrētajā gadījumā es uzskatu, ka Lāča kungs nav bijis korekts attiecībā uz Turciju.”

4. Likumdošanas iniciatīvu monitorings

Likumdošanas iniciatīvu monitorings laika ziņā sakrita ar Saeimas plenārsēžu debašu monitoringu – no 2008.gada janvāra līdz maijam tika analizētas visas Saeimas skatītās likumdošanas iniciatīvas. Kopumā monitoringa kritērijiem atbilda 32, kas ir aptuveni līdzvērtīgs skaits kā 2007.gada monitoringā (38 – 2007.gada marts līdz jūlijs; 25 – jūlija līdz decembris).

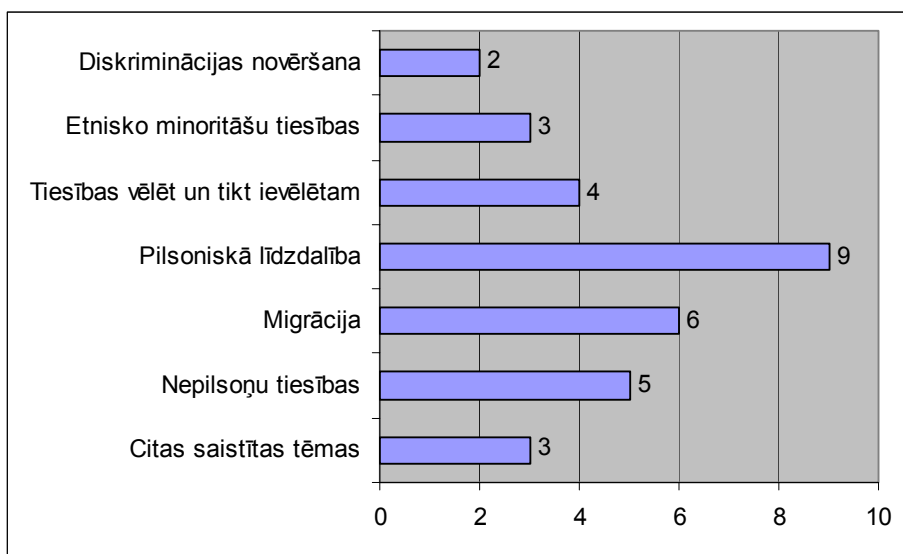
4.1. Metodoloģija

1. Sākot ar 2008.gada janvāri, tika caurlūkotas visas Saeimas darba kārtības, lai identificētu jaunas likumdošanas iniciatīvas. Par jaunām likumdošanas iniciatīvām tika uzskatīti gan jauni likumprojekti, gan priekšlikumi par grozījumiem spēkā esošajos likumos.
2. No visām jaunajām likumdošanas iniciatīvām tika izdalītas tās, kas skāra šādas tēmas:
 - 2.1. Diskriminācijas novēršana;
 - 2.2. Pilsoniskās līdzdalības ierobežošana – piemēram, pulcēšanās brīvība, vārda brīvība, NVO tiesības;
 - 2.3. Naturalizācija;
 - 2.4. Valodas politika;
 - 2.5. Etnisko minoritāšu tiesības;
 - 2.6. Pilsonības jēdziena interpretēšana, skaidrošana, papildināšana;
 - 2.7. Migrācija;
 - 2.8. Tiesības vēlēties un tikt ievēlētiem;
 - 2.9. Nepilsoņu tiesības, izņemot vēlēšanu tiesības;
 - 2.10. Citas līdzīgas tēmas.
3. No šādi atlasītajām jaunajām likumdošanas iniciatīvām tika atsevišķi izdalīti tie projekti, kuriem varēja būt ietekme uz dažādu grupu tiesībām un pilsonisko līdzdalību. Piemēram, tās:
 - 3.1. Paplašināja/samazināja pilsoniskās līdzdalības iespējas visām grupām;
 - 3.2. Uzlaboja/pasliktināja grupas iespējas iesaistīties sabiedriskajā dzīvē vai publiskajā telpā;
 - 3.3. Paplašināja/sašaurināja definēto grupu pārstāvju citas tiesības (izņemot iespējas iesaistīties sabiedriskajā dzīvē vai publiskajā telpā);
 - 3.4. Veicināja/kavēja sabiedrības integrāciju un definēto grupu iekļaušanu/iekļaušanos sabiedrībā.
4. Tādēļ šī projekta ietvaros netika atlasītas tās iniciatīvas, kuras skāra projektam relevanto tēmu loku (skat.2.punktu), bet kurām nebūtu ietekmes uz dažādu grupu tiesībām un pilsonisko līdzdalību vai kurām būtu tikai deklaratīvs raksturs. Piemēram, netika atlasīti:
 - 4.1. Tie likumprojekti, kuru pieņemšanas mērķis bija noregulēt agrāk neregulētu jautājumu;
 - 4.2. Likumprojekti, kuriem – lai gan tie skāra projektam relevantās tēmas – nevarētu būt nozīmīgas ietekmes uz grupu tiesībām (piemēram, to deklaratīvā rakstura dēļ);
 - 4.3. Tie politikas priekšlikumi, kuri bija acīmredzami nesamērīgi ar valsts iespējām vai pārspīlēti (piemēram, ierosinājums nepilsonim strādāt par tiesnesi). Tāpat projektā netika aplūkoti tās iniciatīvas, kas specifiski attiecās uz sociāla rakstura jautājumiem.

5. Šādējādi atlasītās likumdošanas iniciatīvas tika ievietotas datu bāzē, norādot, kas tās ir iniciējis, uz kādām grupām tās attiecas, vai Saeima atbalstīja vai noraidīja to pieņemšanu³.

4.2. Monitoringa rezultāti

Zemāk redzamais grafiks liecina, ka likumdošanas iniciatīvas skāra visdažādākās tēmas. Interesanti, ka atšķirībā no iepriekšējā gada monitoringa, šoreiz etnisko minoritāšu un nepilsoņu tiesību jautājumi nebija dominējoši. Salīdzinoši daudz bija projektu ar mērķi palielināt pilsoniskās līdzdalības iespējas, kā arī likumprojektu par migrācijas jautājumiem.

Grafiks 33 Likumdošanas iniciatīvu monitoringa rezultāti

Likumdošanas iniciatīvu atšifrējums (izsmeļošs, īss apraksts par katru uzskaitīto iniciatīvu)

Migrācijas jautājumi

- Grozījumi likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”, paplašinot ārvalstīs iegūto kvalifikāciju atzīšanu Latvijā (lai atvieglotu ārvalstnieku pieeju Latvijas darba tirgum);
- Piedāvā noteikt, ka Latvijas pilsoņa vai Latvijas nepilsoņa vecākiem un viņu laulātajiem nav obligāti jāapgūst valsts valoda, lai iegūtu tiesības saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju.
- Piedāvā atteikties no prasības ārzemniekiem apgūt valodu, lai iegūtu pastāvīgās uzturēšanās atļauju. Līdz šim šāda prasība attiecās uz Latvijas iedzīvotāju laulātajiem dzīvesbiedriem, viņu pilngadīgajiem bērniem un viņu vecākiem.

³ Piebildes pie 5.punkta:

- 1.1. Iniciators – t.i. kura partija vai valsts institūcija (Saeimas komisija, MK, u.tml.) ir iniciējis attiecīgo priekšlikumu. Gadījumā, kad kādam priekšlikumam bija vairāki iniciatori un gala variantu formulēja atbildīgā komisija, datu bāzē kā iniciators tika norādīta atbildīgā komisija (ja tā pārējos ieteikumus vismaz daļēji bija ņēmusi vērā; ja nē – tad atbildīgās komisijas un citi priekšlikumi tika ievadīti atsevišķi);
- 1.2. Gadījumos, kad likumdošanas iniciatīva attiecās uz vairāk, nekā vienu grupu (piemēram, gan uz nepilsoņiem, gan jaunajiem imigrantiem), datu bāzē tika norādītas visas grupas, kuras varētu skart šādi grozījumi;
- 1.3. Par Saeimas atbalstu kādai iniciatīvai tika uzskatīts arī lēmums par nodošanu komisijām.

- Piedāvā noteikt laika limitu (10 gadi) , līdz kuram valsts iestādēm ir tiesības anulēt pastāvīgās uzturēšanās atļaujas gadījumā, ja 1) ārzemnieks sniedzis nepatiesas ziņas; 2) ārzemnieks gada laikā nepārtraukti uzturas ārpus Latvijas Republikas vairāk par sešiem mēnešiem, 3) ir bijis pamats atņemt Latvijas pilsoņa vai Latvijas nepilsoņa statusu
- Piedāvā noteikt, ka Latvijas pilsoņu un Latvijas nepilsoņu laulātajiem, kuriem ir termiņuzturēšanās atļauja Latvijā, no valsts pamatbudžeta un pakalpojumu saņēmēju līdzekļiem apmaksāto grūtnieču aprūpi un dzemdību palīdzību ir tiesības saņemt bez maksas Ministru kabineta noteiktajā kārtībā
- Piedāvā novērst administratīvie šķēršļi saistībā ar brīvas pakalpojuma sniegšanas nodrošināšanu - proti, atbrīvot no darba atļaujas saņemšanas ārzemnieku, kurš likumīgi strādā kādā citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā un kuru darba devējs nosūta uz Latviju veikt darbu saistībā ar pakalpojumu sniegšanu

Etnisko minoritāšu tiesības

- Piedāvā noteikt valstij pienākumu savu iespēju robežās, ja ir pietiekams pieprasījums, nodrošināt pie Latvijas mazākumtautībām piederošajiem bērniem tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā;
- Atbildības noteikšana darba devējiem par nepieciešamā valsts valodas prasmes līmeņa un pakāpes nenoteikšanu profesijām un amatiem, kam ir tieša saskarsme ar patērētājiem vai darba pienākumos ietilpst lietvedības kārtošana;
- Piedāvā izslēgt normu, ka tiesa var pieļaut arī citu tiesvedības valodu (t.i. kas nav valsts valoda), ja tam piekrīt puses, to advokāti un prokurors.

Pilsoniskā līdzdalība

- Pieņemts Jaunatnes likums, kurā paredzēts, ka valsts pārvaldes iestādēm savā darbībā jānodrošina jaunatnes organizācijām iespēja iesaistīties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas;
- Piedāvā noteikt, ka prasība zvērinātam notāram par personas datu pārbaudi Iedzīvotāju reģistrā un Nederīgo dokumentu reģistrā netiek piemērota, ja personas identitāte tiek pārbaudīta, lai apliecinātu Latvijas pilsoņu parakstus likumā “Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” paredzētajos gadījumos” (risinājums problēmai, ka viena paraksta apliecināšana maksā 10 latus) [gandrīz identisks likumprojekts iesniegts 2 reizes];
- Ļauj valstij un pašvaldībai nodot savu mantu nodod lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai;
- Tiek paredzēts vēl viens tiesiskais pamats, kad biedrības vai nodibinājuma reģistrācija nav pieļaujama – ja saņemts kompetentas valsts iestādes atzinums par to, ka biedrības vai nodibinājuma reģistrēšana var radīt draudus valsts vai sabiedriskajai drošībai.
- Priekšlikums ratificēt konvenciju, kas garantēs juridisku pamatu sabiedrības pieejai informācijai par ģenētiski modificētu organismu apzinātu izplatīšanu vidē un izplatīšanu tirgū, kā arī līdzdalību attiecīgu lēmumu pieņemšanā.

- Piedāvā samazināt dokumentu skaitu, kuri organizācijām ir jāiesniedz Finanšu ministrijā, lai saņemtu sabiedriskā labuma organizācijas statusu vai katru gadu atskaitītos par veikto sabiedriskā labuma darbību, jo paredzēts, ka Finanšu ministrija no valsts un pašvaldības institūcijām nepieciešamās ziņas un dokumentus iegūs pati.
- Piedāvā noteikt, ka parakstu vākšanas darba laiks nosakāms ne mazāks kā četras stundas dienā, turklāt arī sestdienās, svētdienās un svētku dienās. Vēlētāji, kuri parakstu vākšanas laikā uzturas ārvalstīs, var parakstīties parakstu vākšanas lapās Latvijas Republikas vēstniecībās, ģenerālkonsulātos un konsulātos.
- Piedāvā noteikt procedūru, kā arī slimi cilvēki vai aizdomās turētie, apsūdzēti, notiesātie varētu parakstīties par likumu ierosināšanu.

Tiesības vēlēti un tikt ievēlēti

- Piešķirt pašvaldību vēlēšanu tiesības nepilsoņiem.
- Piešķirt pašvaldību vēlēšanu tiesības personai, kas pastāvīgi ir nodzīvojusi Latvijā ne mazāk kā trīs gadus
- Piešķirt tiesības kandidēt uz pašvaldību vēlēšanām nepilsoņiem.
- Piešķirt tiesības kandidēt uz pašvaldību vēlēšanām personai, kas pastāvīgi ir nodzīvojusi Latvijā ne mazāk kā piecus gadus. Priekšlikums tika noraidīts

Diskriminācijas novēršana

- Grozījumi "Patērētāju tiesību aizsardzības likumā" ar mērķi pārņemt ES direktīvas, nosakot vienlīdzīgas attieksmes principu pret patērētāju atkarībā no tā dzimuma, rases vai etniskās piederības patērētāju tiesību un interešu aizsardzības jomā.
- Grozījumi, lai pārņemtu ES direktīvas likumā "Par sociālo drošību". Piedāvā noteikt, ka, nodrošinot sociālos pakalpojumus, aizliegta atšķirīga attieksme arī pēc personas etniskās piederības kritērija.

Nepilsoņu tiesības, izņemot vēlēšanu tiesības

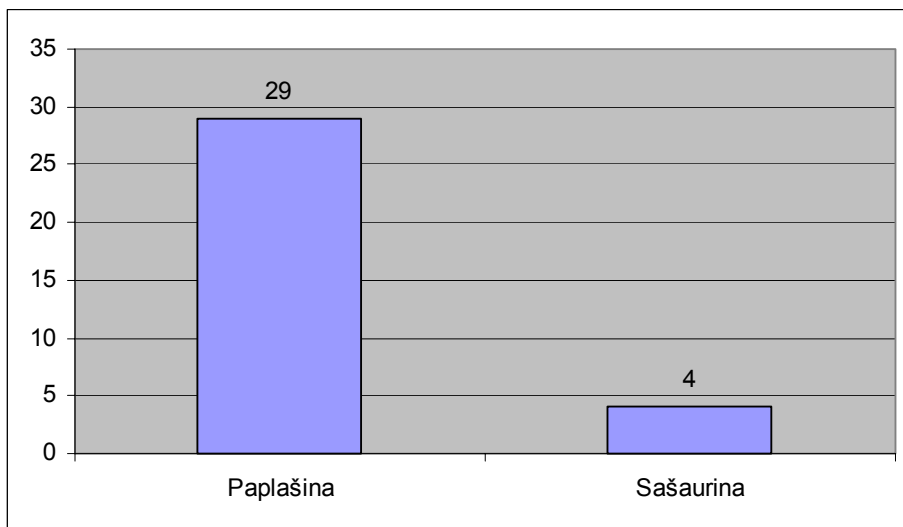
- Priekšlikums ļaut arī nepilsoņiem kļūt par advokātiem (iesniegts 2 reizes)
- Priekšlikums ļaut arī nepilsoņiem strādāt Valsts darba inspekcijā
- Piedāvā ļaut arī nepilsoņiem būt par tādas komercsabiedrības pārstāvi, kas vēlas saņemt speciālo atļauju (licenci) apsardzes darbības veikšanai;
- Piedāvā ļaut arī nepilsoņim būt par tiesas piesēdētāju.

Citas saistītas tēmas

- Likumprojekts paredz piemērot attiecībā uz likuma "Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu" noteiktajā kārtībā iesniegtajiem likumprojektiem tādu pašu izskatīšanas procedūru, kāda savā laikā tika piemērota attiecībā pret Satversmes 81. panta kārtībā pieņemtajiem Ministru kabineta noteikumiem: priekšlikuma pieņemšana uzreiz pirmajā lasījumā un atbilstoša pilnvērtīga diskusija par iesniegto likumprojektu (mērķis – neļaut bez diskusijām noraidīt vēlētāju iesniegtu likumprojektu).

- Piedāvā garantēt pilnvērtīgākas diskusiju iespējas par likumprojektiem, ko iesnieguši vēlētāji.
- Palielinātas sankcijas darba devējiem par streikošanas tiesību pārkāpšanu, bet arī streikotājiem par aicinājumu piedalīties nelikumīgā streikā un par nelikumīga streika turpināšanu

Kā tas ir redzams no šiem piemēriem, daudz vairāk Saeimas izskatīto likumdošanas iniciatīvu piedāvā paplašināt pilsoniskās līdzdalības iespējas, grupu tiesības un iespējas, nekā sašaurināt (lai gan ir viena iniciatīva – par streikošanas tiesībām – kas vienlaicīgi gan paplašina, gan sašaurina streikošanas iespējas).

Grafiks 34 Vai iniciatīva paplašina vai sašaurina pilsoniskās līdzdalības iespējas, grupu tiesības un/vai iespējas?

Piemēram, pilsoniskās līdzdalības iespējas paplašina šāda likumdošanas iniciatīva: “parakstu vākšanas darba laiks nosakāms arī sestdienās, svētdienās un svētku dienās. Vēlētāji, kuri parakstu vākšanas laikā uzturas ārvalstīs, var parakstīties parakstu vākšanas lapās Latvijas Republikas vēstniecībās, ģenerālkonsulātos un konsulātos.” Tikmēr pilsoniskās līdzdalības iespējas sašaurina šāda iniciatīva: dot tiesības drošības iestādēm atteikties reģistrēt jaunas biedrības vai nodibinājumus.

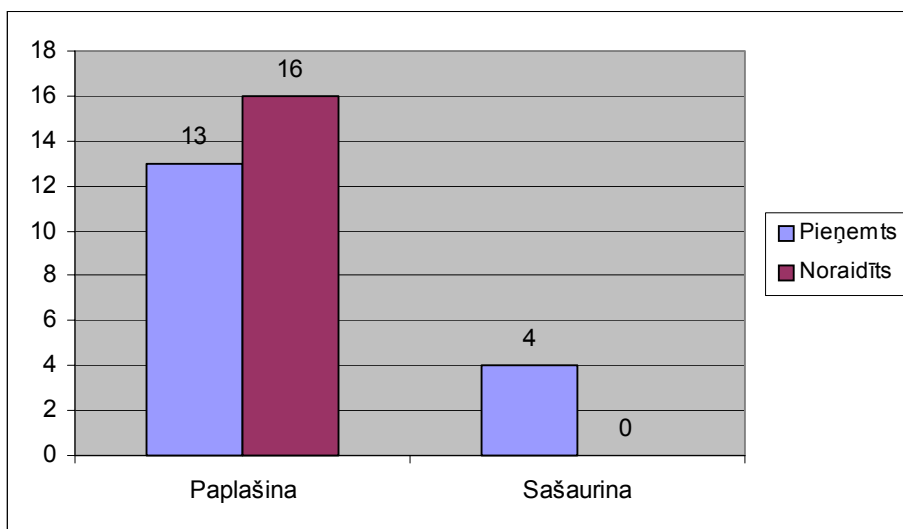
Kā redzams nākamajā grafikā, Saeimas deputāti neatbalstīja lielāko daļu monitorējamo likumdošanas iniciatīvu. Tomēr, salīdzinājumā ar 2007.gadu, Saeima procentuāli ievērojami vairāk atbalstīja dažādu grupu tiesības vai pilsonisko līdzdalību paplašinošas iniciatīvas. Tāpat interesanti, ka Saeima atbalstīja visas vispārējās iniciatīvas, kas bija vērstas uz tiesību paplašināšanu.

No “paplašinošajām iniciatīvām” Saeimas atbalsts bija tām, kas bija vērstas uz ES direktīvu ieviešanu (piemēram, par diskriminācijas aizliegumu pret patērētāju un sociālās drošības jomā), par ārvalstīs iegūto kvalifikāciju atzīšanu Latvijā, par jauniešu lielākām iespējām piedalīties lēmumu pieņemšanā, atļauja valstij un pašvaldībai nodot savu mantu sabiedriskā labuma organizācijas lietošanai.

Tikmēr Saeima noraidīja visus mēģinājumus pielīdzināt pilsoņu un nepilsoņu tiesības, palielināt pie mazākumtautībām piederošo bērnu tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā,

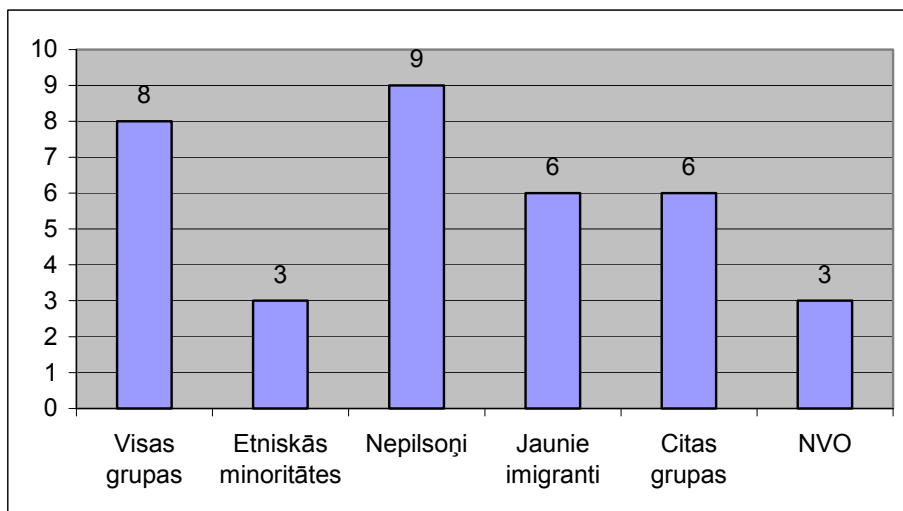
atbrīvojot nepilsoņu tuvākos radus no valsts valodas apguves prasības kā priekšnoteikumu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai, institucionāli nostiprināt plašākas diskusiju iespējas par vēlētajiem iesniegtajiem likumprojektiem

No “sašaurinošajām iniciatīvām” Saeima atbalstīja lielākus sodus darba devējiem par valodas prasmes līmeņa nenoteikšanu amatiem, kam ir tieša saskarsme ar patērētājiem; aizliegumu tiesai pieļaut tiesas procesu tādā valodā, kas nav valsts valoda. Tāpat Saeima izšķīrās par bargākiem sodiem streikotājiem par nelikumīgu streika turpināšanu un pirmajā lasījumā pieņēma likumprojektu, kas ļautu atteikt reģistrēt kādu nevalstisku organizāciju, pamatojoties uz drošības iestāžu informāciju.

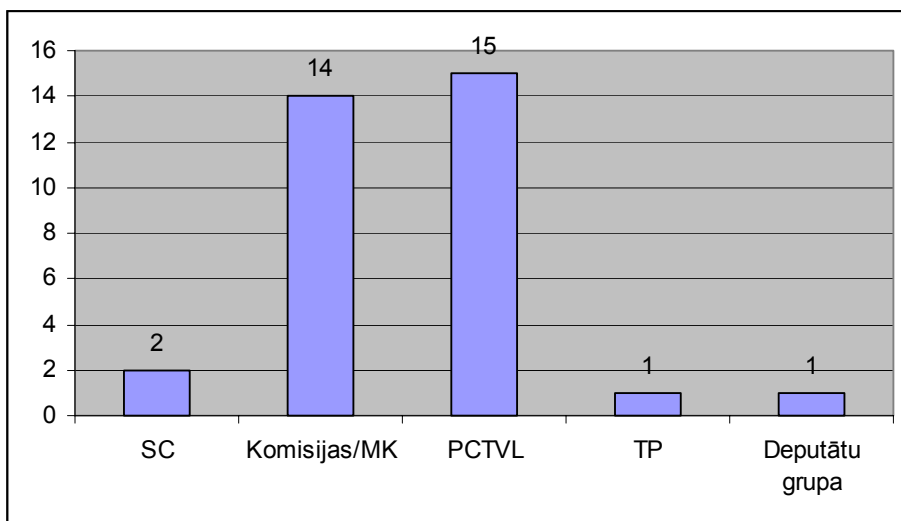
Grafiks 35 Vai likumdošanas iniciatīva tika pieņemta?

Nākamais grafiks rāda, ka likumdošanas iniciatīvas sadalījās diezgan vienmērīgi – daudz bija iniciatīvu, kas skāra nepilsoņus, jaunos imigrantus un arī sabiedrību kopumā. Kategorijā “citi” ir ievietotas šādas grupas: 1) jaunieši; 2) streikotāji- darba ņēmēji; 3) darba devēji streika situācijā; 4) slimi cilvēki; 5) personas, kam piemērots drošības līdzeklis; 6) notiesātas personas.

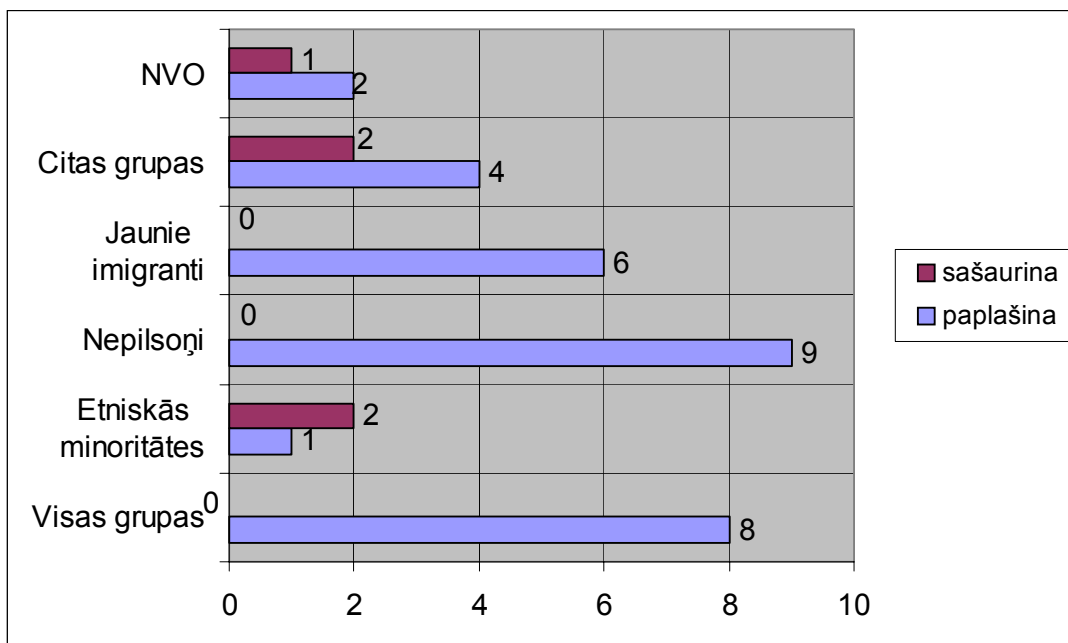
Grafiks 36 Cik iniciatīvu par dažādām grupām?

2008.gada pirmajos 5 mēnešos visvairāk iniciatīvu nāca no partijas PCTVL. Pārējās partijas bija mazaktīvas. Salīdzinoši daudzu iniciatīvu autors bija vai nu Ministru kabinets, vai arī kāda Saeimas komisija. Vienas paplašinošas iniciatīvas ierosinātājs bija deputātu grupa no vairākām opozīcijas un ārpus frakciju partijām. Vēl vienai likumdošanas iniciatīvai ir divi autori – priekšlikuma ļaut nepilsoņu laulātajiem bez maksas saņemt grūtnieču aprūpi autors bija SC deputāts, taču Sociālo un darba lietu komisija attiecīgo priekšlikumu pārstrādāja citā redakcijā.

Grafiks 37 Kas iniciē šos projektus?

Vērtējot likumdošanas iniciatīvas pēc tā, vai tās paplašina vai sašaurina kādas konkrētas grupas tiesības, var redzēt, ka, līdzīgi kā 2007.gadā, arī 2008.gada sākumā par nepilsoņiem un jaunajiem imigrantiem nebija nevienas sašaurinošas iniciatīvas.

Grafiks 38 Vai likumdošanas iniciatīva paplašina vai sašaurina grupu tiesības?

Nākamā tabula norāda uz tendenci partijām iesniegt vai nu iespējas paplašinošas vai sašaurinošas iniciatīvas, vienīgie likumdošanas subjekti, kas ir piedāvājuši abus – Ministru kabinets un Saeimas komisijas.

	Paplašina/veicina	Sašaurina/kavē
Deputātu grupa	1	0
Komisijas/MK	11	3
TP	0	1
PCTVL	15	0
SC	2	0

Secinājumi

Atšķirībā no 2007. gada pirmā posma, kad izslēdzošā retorika pret vairākām minoritātēm un sabiedrības grupām bija vienādi bieži sastopama gan Saeimā, gan medijos, 2008.gada pirmajos piecos mēnešos augsts neiecietības līmenis saglabājās medijos, kamēr Saeimas plenārsēžu retorika kļuva mazāk izslēdzoša. Konstatēti arī daži gadījumi, kad Saeimas sēdes vadītājs aicināja deputātus pārtraukt neiecietīgas attieksmes paušanu pret kādu grupu no Saeimas tribīnes, un kad līdzīgus aicinājumus izteica deputāti.

Tanī pašā laikā saglabājas kopumā neiecietīga attieksme pret vairākām sabiedrības grupām drukātajos medijos. **Salīdzinot izslēdzošās un iekļaujošās retorikas īpatsvaru, jākonstatē, ka mediju saturā dominē izslēdzošās stratēģijas – 74%, bet iekļaujošās veido tikai 26% no kopskaita. Tātad, Latvijas drukātie mediji kopumā trīs reizes biežāk pauž nosodošu vai izslēdzošu attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām, nekā iekļaujošu jeb leģitimējošu attieksmi.** Ir arī daži izņēmumi: tā, laikrakstos Diena un Telegraf iekļaujošā retorika par sabiedrības grupām prevalē par izslēdzošu.

Kā tika konstatēts jau iepriekšēja monitoringa ziņojumā,⁴ neiecietība medijos un Saeimā nav skatāma atrauti no valsts politikas konteksta. Kopš 2004.gada valstī darbojas Nacionālā iecietības veicināšanas programma, tomēr tā praktiski neietekmē mediju iecietības līmeni. Valstij nekādā gadījumā nebūtu jāiejaucas mediju redakciju politikā, tomēr pastāv vairāki citi veidi, ka stimulēt iecietīgāku mediju saturu: jauno žurnālistu izglītošana par sabiedrības daudzveidību un cilvēktiesībām, mediju īpašnieku un redaktoru semināri ar mediju pētniekiem un vairāki citi veidi. Turklāt valsts politikas dokumentiem, tādiem kā Iecietības veicināšanas programma, arī ir simboliska nozīme. Šajā sakarā kā negatīvu var vērtēt faktu, ka pēc reliģisko konfesiju pārstāvju ierosinājuma no programmas 2008.gadā tika svītrotas atsauces uz to, ka diskriminācija ir aizliegta arī pēc seksuālās orientācijas principa. Pašlaik seksuālās minoritātes joprojām ir viena no grupām, pret kurām visbiežāk tiek vērsta izslēdzošā retorika gan latviešu, gan krievu medijos.

Tāpat kā 2007.gadā, arī 2008.gada pirmajos mēnešos **nepastāv lielas atšķirības starp neiecietības līmeni latviešu un krievu valodas medijos**: abos gadījumos redakcijas komentāros un viedokļu rakstos var atrast neiecietīgu attieksmi pret konkrētām sabiedrības grupām, kaut gan pašas grupas mēdz atšķirties atkarībā no laikraksta valodas.

Šo neiecietības gaisotni nepārprotami nosaka laikrakstu redakciju attieksme - liela daļa izslēdzošās retorikas fiksēta redakciju un žurnālistu izteikumos. **Pret minoritātēm un citām sabiedrības grupām vērstie izslēdzošie izteikumi žurnālistu viedokļus atspoguļojušos materiālos nav atrasti Dienas, Telegraf, LR 4 un LR 1 publikācijās. Savukārt Rītdienā visi izslēdzošie izteikumi pieder redakcijas darbiniekiem, bet NRA gandrīz visi – 10 no 13 gadījumiem – ir redakcijas izteikumi.** Proporcionāli nozīmīgs atsevišķas sabiedrības grupas izslēdzošu izteikumu skaits fiksēts starp redakcijas un žurnālistu viedokļus atspoguļojošiem materiāliem avīzēs VS, LA, Čas.

Eiropas komisijas pret rasismu un neiecietību (ECRI) rekomendācijas Latvijai satur ieteikumu “izvērst vispārējās debātes par nepieciešamību pēc pašregulējošajiem mehānismiem plašsaziņas līdzekļu nozarē attiecībā uz neiecietību veicinošās runas problēmu”.⁵ Monitoringa autori var tikai pievienoties šim ieteikumam un aicināt redaktorus un mediju īpašniekus pēc iespējas ātrāk iesaistīties diskusijā par šādu pašregulējošo mehānismu izveidi.

⁴ M. Golubeva, A. Rožukalne, I. Kažoka, Analitiskais ziņojums par Saeimas un mediju monitoringu, 2007. gads.

⁵ ECRI, Trešais ziņojums par Latviju. 2007. gada jūnijs. Rekomendācija 106.